

FORUM

FIKİR MEYDANIDIR

ONBES GUNLUK TARAFSIZ SIYASET İKTISAT KULTUR DERGISI

15 Nisan 1957 — 60 Kuruş — Cilt VII.

Sayı : 74

Tel: 27531 — Posta Kutusu 131, Ankara

İÇİNDEKİLER

SIYASET ve EĞİTİM 1

ONBEŞ GÜNÜN NOTLARI:

Bekleyen Derviş; Seçimlerden Sonra Demokrasi; Sosyal Sigortalar ve Bismark; Mesken Sefâleti; İsrarın Sonu Ne Olacak; Herriot ve Fransız Radikalizmi. Mimaride Ekonomi ve Yapı Kooperatifleri (Mimar Dr. Şevki VANLI) ..... 2—5

İNCELEMELER:

Son Solcular ..... Şerif MARDİN 6
Doğu Avrupa'da Batı Geleneği.....
Prof. Hugh Seton - WATSON 8
Tediye Bilânçomuzun Seyri .....
Aydın YALÇIN 9

FORUM'un İKTİSADİ MÜŞİRLERİ : Son

İktisadî Gelişmeler ..... 12—13

OKURLARIN FORUMU:

Muhalefetin Vazifesi (A. Nail); Batılı Olma ve Programlar (M. Urtugay); Köylerimiz Nasıl Kalkınır (U. Çiftçi); Maarifimizin Ana Meselelerinden Biri İ. H. Nubralı); Alkışlama İle Yuhalama (M. And); «Ahmet Saî'nin Korkusu (H. Köylü) ..... 13—16

NE DİYORLAR :

Müstakil Sudan Bir Yaşma Bastı .....
Deryek ABEL 17

KÜLTÜR ve SANAT :

Eflâtun Tercümelerinden: Phaidon ...
A. CERRAHOĞLU 18

Yine O Sokak .....
Nermin MENEMENCİOĞLU 20

Müzik: Riyaseticumhur Senfoni Orkestrası Üyesinin Andı ..... Bedii SEVİN 21

Radyo: uçurum; Programlar 21
Değişen ..... Mahmut MAKAL 21

SIYASET ve EĞİTİM

Bu dergide muhtelif vesilelerle aydınların vazifelerinden ve sorumluluklarından bahsettik. Yalnız ilerlemiş batılı memleketlerde değil, bilhassa Türkiye gibi sür'atli bir gelişme vetiresi içinde bulunan memleketlerde, aydına düşen geniş sorumluluk payına dikkati çektik. Her geçen gün, memlekette, mugalatalı karışık düşünce, demagoji ve samimiyetsiz hareketler yüzünden halkın şaşkınlığı ve tereddüdü artarken, Türk amme efkârında, aydın, uyanık ve bilgili fikir yuvalarına

karşı duyulan ihtiyaç daha çok hissedilmektedir. Bu dergi, aydına düşen vazifenin, şüphe ve tereddüdü artıran, kararsızlık ve şaşkınlığa prim veren bir vaziyet alma omadığını belirtegelmiştir. Bizim vazifemiz, bilgi ve hadiseye dayanan, dürüst bir tahlil ve muhakemeden geçen fikir ve görüşlerin amme efkârına intikaline yardım etmektir. Bu vazifeyi cesaretle yapmanın, hatır ve menfaat endişelerine ehemmiyet vermeden görüşlerimizi açıklamamızın,

bu derginin geleneği olmasına dikkat ediyoruz.

Biz şu kanaattayızki, Türk milleti son çeyrek asırda, bilhassa ikinci dünya harbini takip eden devre içinde geçirdiğimiz kesif ve sür'atli tecrübeler sayesinde çok değişmiştir. Demokrasinin başarı ile işleyebilmesi için şart olan seyyal ve aydın bir halk efkârı bugün teşekkül etmiştir. Halk efkârının daha da olgun bir hale girmesi için hiç olmazsa sağlam bir temel atılmıştır. Türkiyede, başarı elde etmek isteyen herhangi bir

fikri, içtimai ve siyasî cereyan, bu vakiayı bir muta olarak kabul etmek zorundadır. Türk halkı artık, geleneklerinin, itiyatlarının, alışkanlıklarının yüzde yüz esiri olmaktan çıkmıştır. Bugün Türk halkına hitap ederken, ona yaklaşırken, korkak, müteredit ve çekingen olmaya artık sebep yoktur. Aydınların, fikir adamlarının, devlet adamlarının, bu halka yeni yollar göstermesi, yeni fikirler teklif etmesi, yeni tecrübelerle girişmek üzere cesur ve atılgan hareketlerde bulunabilmesi için, artık kanallar açılmıştır. Geri ve iptidai bir cemiyette, batılı fikirleri, batılı bir hayat ve faaliyet tarzını teklif edeceklerin, içine düştükleri şüphe ve tereddüde, Türkiyede artık mahal kalmamıştır. Türkiye hakikaten "açık bir cemiyet" olma yoluna girmiştir. Devrimlerimizin tuttuğuna ve manevî hayatımızın derinliklerine nüfuz ettiğine bundan daha iyi bir delil gösterilemez.

Bu şartlar içinde aydınlara düşen vazife, Angla-saksonların "mızrak ucu" tabiriyle ifa ettikleri bir fonksiyon ifa etmektir. Doğru olduğuna inandığı fikir ve hareketleri savunurken, şüphe ve tereddüde kapılmadan hareket etmektir. İlk anım, alışılmamış olmaktan gelen, yadırgama ve rahatsızlığın fazla ehemmiyet vermemektir. Bir cemiyette yeni yolların denenmesi, içtimai değişme vetiresinin daha da hızlanması için aydınların, mutlaka bu "mızrak ucu" rolünü oynamaları lâzımdır. Nasıl mızrak hedefine nüfuz edebilmek için, en çok mukavemet ve tazyiki ucundaki sivri ve keskin uca havale ediyorsa, bir cemiyette de yeni fikirlerin ve hareketlerin yerleşebilmesi için aydınların şiddet ve mukavemetle karşılaşmaktan korkmamaları lâzımdır. Esasen bir cemiyete yenilik getiren şey de aydınların çok defa bu şekilde kısa bir müddet için, azınlık olarak fikir mücadelesi

yapabilmeleridir. Yoksa hakim fikir ve kanaatları pasif bir şekilde kabul etme, mücadele etmeden, en az mukavemet yolunu takip ederek faaliyetinde bulunma; aydın olma vasıflarıyla telif edilemez. Aydın olma, herşeyden evvel pasif bir dümen suyu takipçiliğinden kendimizi kurtarmamıza bağlıdır. Esasen demokratik vetire de bunu icabettirmektedir. Henüz doğmamış, meknuz halde cemiyet içinde saklı bulunan fikirlerin, hakikatlerin bulunması, meydana çıkarılması ancak bir ekalliyet olan aydınların cesaretle ortaya atılmaları ile mümkündür. İleri bir cemiyet düzeninde, demokratik liderlik bundan başka bir şey değildir.

Bütün mesele, aydının kendine ve savunduğu fikirlerin doğruluğuna güvenebilmesi, hitap ettiği halkın fikri ve manevi seviyesine kıymet vermesidir. Kafasında esaslı bir bilgi temeli olmayan bir aydın tipi ve zümresi için, cesaretle ortaya atılıp yeni bir tutumun mücadelesini yapması beklenemez, işte bunun içindir ki bu dergi, ilmi zihniyet ve bir araştırma geleneğinin genç türk nesline yerleşmesi için gayret sarfedilmesi üzerinde durmaktadır. Türk aydınları hür bir hava içinde yeni yollar ve fikirlerin bulunması için, verimli bir araştırma çığna girdiği takdirde, hakiki liderliklerini başarmış olacaklardır. Aydınlar kısır ve verimsiz kaldıkça, liderlikleri daima aksıyacaktır. Şimdiye kadar, düşünce alemimizde aydınların çoğunda müşahede ettiğimiz hırçnlık, hodkâmlık ve asabılığın derinlikleri buradadır. Bunu ortadan kaldırmak, aydınlarda iç güvensizlikten doğan bu tezahürleri önlemek için ilim terbiyesini genç nesle yaymaktan başka çare yoktur.

Bir nebze dokunduğumuz gibi, mesele bununla da bitmemektedir. Aydınların hakiki liderlik rolünü başarıyla görebilmeleri için, hitap ettikleri zümreyi anlamaları, onların fikri ve manevi seviyesine güvenmeleri de şarttır. "Bu memleket daha iyisi ni anlamaz" yahut "ne yapsan boğtur. Meramını anlatamazsın!" tarzında, ümitsiz ve mütevekkil bir teşhis son derece hatalıdır. Bu iç güvensizliğin gizli bir tezahürü değil se, mutlaka mücadele azminin eksikliği

yahut aydınlardan beklenen hocalık vazifesini kabulden çekinmeyi ifade eder. Aydınlar, herşeyden önce bir öğretmen olduklarını hatırlamalıdır. Söylediklerini mut laka karşılık anlatmak, onların zihinlerine intikal ettirmek, kendisine düşen bir iştir. O bunun yolunu bulmakla görevlidir.

Aydınlar, bu dergide daima savunduğumuz gibi, geniş kütünelere hocalık vazifesini görmesi gereken siyasî teşekküllere karşı yakın ilgi göstermekle de sorumludurlar. Onlar siyasî faaliyetin, aslında bir eğitim faaliyeti olduğunu hatırlamalıdır. İleri cemiyetlerde, demokrasinin başarı ile işlediği batı memleketlerinde, bu böyle olagelmıştır. Türkiyede bu geleneği kurmaya yardım, herşeyden evvel aydınlara düşen bir vazifedir. En yüksek seviyede fikri faaliyet, yeni yol ve istikametlerin bulunması ve nihayet bunların geniş kütünelere teklifi, siyasî faaliyetin özüdür. Onun için, batılı memleketlerde, aydınların, ilim adamlarının araştırmacıların faaliyetlerinden, başarı arzu eden hiç bir siyasî hareket feragatta bulunamaz. Memleketimizde de buna hayatî bir ihtiyaç vardır. Siyasî partilerimiz şahıs gelişmelerinin üstüne çıkabilmek için, aydınlardan bulucu, araştırmacı ve siyasî tekliflere temel teşkil edici vazifeler beklemektedir. Bu yapılmazsa, Türk siyasî hayatının tatminkâr bir istikrara kavuşması mümkün olmaz. İş, merkezde böyle bir araştırmada bulunma, memleket aydınlarının fikir ve düşüncelerini benimseme ile de bitmemektedir. Siyasî teşekküller, yeni bulunan bu fikir ve istikametlerin, geniş kütünelere intikalini mümkün kılacak mekanizmayı ve kanalları da kurmak zorundadırlar. Burda da, bir cemiyet içinde fikirleri nakleden, beliren görüşlerin sözcülüğünü yapan aydınların büyük rolü vardır. Yeni fikirlerin halka kadar ulaştırılmasına, aydınlar herşeyden evvel hoca olduklarını hatırlayarak yardım etmelidirler. Siyasî teşekküllerin memlekette yayılan halka kadar inen teşkilâtlarında görev almalı, inandıkları fikirlerin ve davaların sözcülüğünü yapmalıdırlar.

Ancak bu takdirde, günlük hayatı bakımından hassas ve elâstik bir halk efkârı teşekkül edebilir; bu halk efkârı, cevval ve uyanık bir murakabe organı olarak daima kendini hissettirir ve bu sayede de lüzumsuz hatalar, gerginlikler önlenme imkânına kavuşur. Bu bakımdan aydınların kendilerine düşen vazifeleri daima hatırlarında tutmaları icabeder.

TÜSTAY

1957
YILINDA

2.000.000.000

TÜRKİYE
BANKASI

LİRA TUTARINDA İKRAMİYELER

Onbeş Günün Notları

Bekleyen Derviş

Bütçe müzakereleri sona ereli bir büyük ay oldu. C. H. P. ile D. P. arasında başlıyan yeni hava henüz hiçbir esaslı neticeye ulaşmamıştır. Başlangıçta C. H. P. nin yürütmeye çalıştığı yeni metodu tasvip eden tarafsız vatandaşların bir kısmı, hayal kırıklığı içindedirler. Zira C. H. P. Meclisinin son tebliğinde de belirtildiği üzere büyük rejim meselelerinin hâlinde, amelî ve yakın netice bakımından henüz ortada hiç bir şey mevcut değildir. Aksine, Başbakan muhalefetin en fazla şikâyet ettiği Basın, toplantı ve gösteri yürüyüşleri hakkındaki kanunları son basın toplantısında savunmuştur. Mahkemelerin bağımsızlığı, seçim kanununun tadili, Anayasanın islahı, üniversite muhtariyeti gibi doğrudan doğruya siyasî rejimin bünyesi ile alakalı meselelere hiç dokunulmamıştır.

Zaman süratle ilerlemektedir. Büyük Millet Meclisi iki ay sonra yaz tatiline girebilir. Seçimler normal olarak 1958 yılında yapıldığı takdirde vakit çok daralmıştır. Binaenaleyh durum değişmezse C. H. P. bu önümüzdeki haftalar içinde bir karar almak ihtiyacı ve zarureti içinde kalacaktır. Bizce rejimle ilgili bütün meseleler seçimle re girmeden önce halledilmek zorundadır. Bugünkü mevzuat muhalefetin eşit şartlar içinde seçimlere katılmasına manidir. Başbakanın Eskişehirde söylediği gibi rejim meselelerinin hâlini ve demokrasinin ana davasını 1958 seçimlerinden sonraya bırakmak herhalde makul olarak müdafaa edilemez. Bu bakımdan C. H. P. önümüzdeki günlerde durumunu belirtmelidir.

Bütçe müzakerelerinden sonra hasıl olan hava şimdilik Demokrat Partinin lehine gelişmektedir. Başbakan seçimlerde muhalefetin işbirliğinden çok çekinmekte idi. Müteaddit beyanları bunu isbat etmektedir. Fakat bu çekindiği olayın tahakkuk etmesi artık çok güçleşmişe benziyor. Bu bakımdan Başbakan, taktiğinde geniş ölçüde muvaffak olmuştur. Buna mukabil C. H. P. beklemektedir. Önümüzdeki günler içinde iktidar tarafından rejim buhranını halletmek için müsbet adımlar atılmadığı takdirde bu bekleyiş uzamamalıdır.

Yeni bir tecrübe yapılmış oluyor. Bundan faydalanmak bütün muhalif partilerin vazifesidir. Küskünlükler unutulmalı, anlaşmazlıklar halledilmeli, bir kurucu meclis fikri etrafında birleşerek, muhalefet, seçimlerde tam bir işbirliği halinde hareket

etmelidir. Bize öyle geliyorki bugünkü şartlar içinde sağ duyu ve uzun vadeli memleket menfaatleri bunu istemektedir.

Seçimlerden Sonra Demokrasi

Başbakan Eskişehir'de C.H.P.lilerle yaptığı konuşmada, seçimlerden sonra Türkiye'deki demokrasinin daha da gelişeceği müjdesinde bulunarak, muhataplarını bir hayli sevindirmiştir. Bu tarz konuşmaların bütün memleketi sevindiren sevindirmediğinden pek emin değiliz. Bundan emin olmayışımızın türlü sebepleri vardır. Bir ke-re bu müjde, mevcut düzenin demokrasiden uzak bir düzen olduğunun zımnî bir ifadesidir. İkincisi, Sayın Başbakan'ın daha ileri demokrasi vaad ve müjdesini, bugün değil, seçimler olup bittikten sonrası için düşündüğünü açıklamış olmasıdır. Hükümet başkasının vaadleri ile tatbikatı arasındaki uçurumu bilen âmme efkârımızın, bu müjde karşısında fazla bir heyecan duymayışını tabii karşılız. Nihayet demokrasinin bu memlekete, böyle şartlı müjdeler ve şahsî vaadlerle getirilecek bir şey olmadığı da, geçirdiğimiz tecrübelerle artık iyice teyyüd etmiştir.

Bizim kanaatımıza göre demokrasi, itaat ve uysallık şartıyla, yaramazlık yapmamak kaydıyla; velilerin çocuklarına sokakta oynamalarına verilen izin nev'inden bir şey değildir. O bir kuvvet münasebetidir. Bir tarafta haklarından feragata razı olmayan, azimli, ne yapmak istediğini bilen bir muhalefet, öbür tarafta da muayyen bir müddet için iktidarı emaneten ele alan, muayyen işlerin yapılması için bazı salâhiyetlerin dolege edildiği bir iktidar arasında; dâimî rekabet ve çekişmeyi ifade eder. Bu dâimî rekabet ve çekişme sayesinde, bazı fikir ve plânlar muvakkat bir devre içinde tatbik şansı kazanır; bunlar iyi netice vermez ve alternatif hal tarzlarının denenmesi zarureti belirirse, bu işi de muhalefet üzerine alır. Muhalefet elinde tatbik ve icra yetkisi olan hükümetin ancak vasıtalı bir yardımcısıdır. Bu yardımcılıktan yalnız akıllı bir iktidar istifade edebilir. Bu yardımcılık, muhalefetin muhalefet etmesiyle mümkündür. Çünkü, muhalefet hü-

kümetin icraatını tasvip eden, parafe eden, mühür basan bir organ olmadığı için, daima memleketi hükümet icraatındaki, kifayetsizliklere, başarısızlıklara bakmaya davet eder. Muhalefet bu rolü ifa ederken, iktidarın tutumunu ona göre ayarlayarak, halkın güvenini kaybetmemeğe dikkat etmesi, kendine kalmış bir iştir.

Başbakan'ın C.H.P. lilerle teması sırasında; eskiden o bölgede müfettişlik yaptığını hatırlatışı, eski arkadaşlarını soruşu bu partiye karşı el'an şuurunun gerisinde duyduğu bağlıktan mı yoksa, ne muhatapla da ne de kendi kafasında vazih olarak tâyin edemediği bir muhalefet iktidar anlayışının neticesi mi, bunu tâyin zordur. Fakat ne iktidarın ne de muhalefetin birbirini yok edemeyeceği tarzında vâki beyanları da, başbakanın nasıl bir münasebetler kadrosu tasavvur ettiği sualini de aydınlatamamaktadır. İktidarın Millet Partisini yok edişi ve bir hakim kararile memlekette yayılmış bir siyasî teşekkülü bir hamlede kapatışını hatırlıyanlar, başbakanın beyanında hiç olmazsa iktidarın imkânlarına dair olan kısmının doğru olmadığını göstermektedir. Fakat dünyanın hiç bir yerinde seçimlerde mağlûbiyet müstesna, muhalefetin iktidarı yok ettiği görülmemiş, buna mantiken imkân bulunduğunu iddia eden salim düşünceli bir tek kimse çıkmamıştır.

Başbakan'ın, tasvir ettiğimiz tarzda maddî bir temele dayanmayan vaad ve beyanlarından cesaret alan C.H.P.li muhatapları, parti programlarının D.P. ninkinden farklı oluşuna işaret etmekle beraber, iktidarın müsbet icraatını partilerinin kabul ve tasvip ettiklerini de, başbakana cevap olarak beyan etmişlerdir. Bu beyanların, parti başkanları tarafından teyid edilen «kalkınma yalnız edebiyattan ibaret değildir» sözü ile tam bir ahenk halinde bulunduğu şüphe yoktur. Bu takdirde memleketin yapacağı bazı şeyler vardır.

Bunlardan biri, kalkınma ve umumî iktisadî durum hakkında bir muhalefet partisi «bu yalnız bir edebiyat değildir!» di-yorsa, bir de bunun böyle olmadığını beyan eden başkalarına kulak vermektir. Yahut C.H.P. lilerin kabul ve tasvip ettikleri müsbet icraata dayanarak ve bundan güven alarak bu icraatın müsebbibi olan hükümette yeni bir vekâlet vermektir. Kanaatımızca iktidarın istediği de esasen budur. Memleketin karşılaştığı diğer bir seçme de şuradadır: B' muhalefet partisi, hiç bir demokrasi de görülmiyen, demokratik mücadelenin özüne uymayan bir metod takip ederek iç politika meselelerinin hâlini düşünmektedir. Bu yol, iktidarı hırpalamamak, uysallık göstermek, onu tatlı sözlerle ikna ederek bazı işleri yaptırmaya sevkettir. Bu yolun daha evvel de taraftarları çıkmış, ve hattâ bir kaç defa da denenmiş olduğu malûmdur. Memlekette mücadele azmini zayıflatan, fikirleri teşevvüğe sevkeden bir muhalefet tarzı ile, memlekete iktidar ve muhalefetin hakiki maksat ve niyetlerini durmadan an'atan, bunların ta-

hakkuku için çok çetin bir mücadeleye hazırlanmak gerektiğini hatırlatarak, iman ve azimle işe koyulmak gerektiğini telkin eden başka bir muhalefet metodu arasında seçim yapma hususunda, bugün Türk halkı daha çok vuzuha erişmiştir.

Sosyal Sigortalar ve Bismark

Hükümet, sosyal sigortaların tatbik sahasını genişletmeyi hedef tutan bir kanun tasarısını bugünlerde Büyük Millet Meclisine sunmak üzere bulunuyor. Bu, öğülmeğe layık bir olaydır, zira halen sosyal sigortalarımızın tatbik sahası İş Kanununun çok dar tutulmuş tatbik sahasına bağlanmıştır. Bu durum bir taraftan sosyal sigortaların himayesine muhtaç büyük işçi kitlelerinin bu himaye dışında kalmalarını mucip olmakta, bir taraftan da pazarlarda işverenler arasında rekabet işsizliği doğurmaktadır. Zira sosyal sigortalara tâbi işveren, ödemekte olduğu primler dolayısıyla daha pahalıya istihsal edebilmektedir. Sosyal adaletsizliğe ve rekabet eşitsizliğine müncer olan bu iki mühim mevzuun yanında bir üçüncü mevzu da sanayiin küçük istihsal ünitelerine bölünmesi şeklinde tecelli etmektedir. Filhakika işverenler, İş Kanunu ve dolayısıyla sosyal sigortalar dışında kalmak maksadile işyerlerini çok küçük ünitelere bölmekte ve bu durumun tabii bir neticesi olarak modern istihsal tekniği ile çalışmak geniş ölçüde azalmaktadır. Yeni tasarısı bu mahzurları kısmen bertaraf etmektedir.

Sosyal sigorta sahasında son bir iki yıl içinde husule gelen inkişaf bize Almanya da Bismark devrini hatırlatmaktadır. Filhakika Şansölye Bismark dünyada ilk defa olarak modern sosyal sigortaları ihdas etmiştir. Fakat buna mukabil sendika hürriyetine, sosyal politikası içinde hiç bir zaman lâyük olduğu yeri vermemiştir. Demokrat Parti bütün vaatlerine rağmen 1947 tarihli sendikalar kanununu islâh etmeğe bir türlü tevessül etmemektedir. Mukayesenin neticesi Bismark lehindedir. Zira 1883 yılından bu yana çok şeyler değişti. İnsanlar hürriyetlere ve demokratik haklara daha çok ehemmiyet veriyorlar.

İmar ve Mesken Sefaleti

Yapılan etüd ve hesaplar, memleketimizde gittikçe artan, şiddetlenen ve yer yer bir mesken sefaleti karakterini iktisap eden bir durumun mevcut olduğunu bütün açıklığı ile ortaya koymaktadır. Türkiye, nüfusuna nisbetle normal ikamet eden,

kan verecek mesken miktarına sahip değildir. Mesken açığı muhtelif sebeplerden ötürü her yıl biraz daha artmakta, ve gittikçe halledilmesi imkânsız bir vüsat ve mahiyet almaktadır.

Memleketimiz şâmil, ve bilhassa az gelirli halkın mesken ihtiyacını karşılamayı hedef ittihaz eden bir mesken politikasına sahip değildir. Böyle bir politikanın zarureti ve bir memleketin iktisadi, içtimai, ahlâki ve kültürel hayatı için arzettiği ehemmiyet gereği gibi kavranmamıştır. Mesken sefaleti, bütün kötülüğün menşei-diyenler hiç bir zaman mübalağa etmemektedirler. «Evlerimizi biz yaparız fakat onlar bizim hayatımızın şeklini tâyin ederler» diyen Sir Winston Churchill'de mübalağa yapmamakta idi. Fakat esas gayesi fakir halkın mesken ihtiyacını karşılamak olan ve bu hakiki mesken politikasının öncülüğünü yapması gereken Türkiye Emlâk ve Kredi Bankası yolunu şaşmıştır.

Türkiye millî gelirinden pek az bir kısmını ucuz ve sıhhi mesken yapımına tahsis edebilmektedir. Çünkü millî gelir âdil bir şekilde dağılmamaktadır. Ve binnetice büyük halk kitleleri mesken inşasına tahsis edebilecekleri bir gelir elde edememektedirler. Bugün büyük şehirlerimizde görülen ve son yıllarda hacmi çok daralan inşaat yüksek gelirlere hitap eden ticarî bir vasfı haizdir.

Enflasyonun beslediği arsa spekülasyonları ve inşaat malzemesinin fiyatını ve pahalılığı inşaat hacminin geniş ölçüde daralmasını mucip olmuştur. Devlet yatırımları ile inşaat malzemesine vaki bir talebin aşırı bir seviyeyi bulması, hususî inşaatı ve bilhassa mütevazî meskenler inşaatını büyük nisbette durdurmuştur.

Sürekli nüfus artışı bilhassa büyük şehirlerimizde mesken ihtiyacı bakımından şiddetli bir tazyik icra etmektedir. Buna mukabil hemen bütün büyük şehirlerimizde inşaat gerek adet, gerek yüzölçümü itibarile daralmıştır. Meselâ İstanbul'da meske inşaatı için ver ilen ruhsatname yekûnu 1954 yılında 3172' olduğu halde bu yekûn 1955'te 2635'e düşmüştür. Yani bir yıldan diğer yıla ortalama yüzde 18 nisbetinde bir azalma olmuştur. 1956 yılında azalma çok daha bariştir. Zira bu yılın ilk altı ayında verilen ruhsatname yekûnu yalnız 458'dir. Ankara'da 1954 yılında 1500, 1955 yılında 1040 mesken için ruhsatname verilmiştir. Yani bu önceki yıla nazaran yüzde 30 nisbetinde bir sukut vakidir. 1956 yılında durum daha parlak değildir.

Mesken durumu böyle olduğu halde, şimdi İstanbul ve Ankara'da geniş bir şekilde başlamış bulunan ve imar faaliyeti denilen hareket buhranı büsbütün artırmakta ve şiddetlendirmektedir. Şüphesiz şehirlerimizin imarı ve moderleştirme bîzatihi iyi bir harekettir. Fakat meskenleri yıkılan halkı yerleştirmek için önceden tedbir almakta bir âmme vazifesidir. Zaten çok anormal şartlar içinde ikamet eden,

çok zamanlar gelirinin yarısına yakın bir kısmını kira olarak vermek mecburiyetinde bulunan az ve mütevazî gelirli halkı düşünmek gerekmektedir. Evet, imar edelim. Fakat sosyal huzursuzluklar ve hak-sızlıklar pahasına değil. İstirapları göremiyorsak, mevcut olmadıklarına hükmetmiyelim.

İsrarın Sonu Ne Olacak

Abdülnâsır, ne Süveyş Kanalı'ndan, ne de Akabe Körfezinden İsrail bandıralı veya İsrail'e giden gemileri geçirmek niyetinde olmadığını ilân etmiştir. Bununla beraber, Nâsır'ın hattı hareketi kat'i bir red manasına gelmemektedir. Filhakika, Mısır Cumhuriyeti, bu meseleleri, Filistin Mültecileri meselesine bağlamaktadır. Diğer taraftan, bazı diplomatik çevrelerde dolaşan rivayetlere nazaran, Mısır, bu meseleler hakkında Beynelmîlel Adâlet Divanının vereceği kararları tasvip edecektir.

Mısır Devlet Başkanı, hakikaten, meseleleri bir bütün hâlinde halletmeyi istihdaf ediyorsa, kendisine hatırlatılacak en mühim nokta, İsrail'le sulh akdetmeye de yanaşması gerektiğidir.

Bununla beraber, şimdiki hâlde yapılacak tek şey, evvelâ Mısır'ı meseleyi Beynelmîlel Adâlet Divanına götürmek için bir tahkimnameyi kabûle sevk etmeye çalışmak ve Mısır bunu reddettiği takdirde, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun Divan'dan bir istişarî rey talep etmesini sağlamaktır. Rus vetosu karşısında Güvenlik Konseyine başvurunun faidesiz olacağını sanmaktayız.

Süveyş Kanalı'nın idaresi mevzuunda Nâsır'ın Hamman skjöld'e ve Birleşik Amerika'ya ne gibi yeni fikirler serdettiği henüz kat'iyetle mâlûm değildir. Kanaatimize, Mısır, Kanalı Kullanan'ardan müteşekkil istişarî bir konsey ile birlikte mecburî bir tahkim yolunu kabûl etmesini istemekten daha ileri giden teklifler realist sayılamazlar. Bununla beraber, Mısır'ın da böyle bir teklif yapıldığı takdirde onu reddetmesi muvazenesiz bir hareket olacaktır. Bu takdirde yapılacak şey, Mısır'a her türlü yardımı kesmek ve petrol gemilerinin Kanal'ı boykot etmesini teminen, Eliath'tan Akdeniz sahiline İsrail topraklarından geçen bir payplayn inşa etmek olacaktır. Böyle bir teşebbüs karşısında, Suudi Arabistan'ın Mısır üzerinde ciddi tazyiklerde bulunacağını tahmin etmek mümkündür.

Buna benzer bir tedbirin Suriye'ye karşı ittihazı için etüdler yapılmaktadır; gerçekten, Irak petrolünün arazimizden geçirilecek bir payplayn vasıtasıyla İskenderun'a ulaştırılması düşünülmektedir. Bu tasavvurun, Irak ve Lübnan'da, hattâ Batı'ya taraftar çevrelerde bile, bazı menfi tep-

kiler uyandırabileceğini sanıyoruz. Ancak, Suriye'de durumunu yeniden kuvvetlendirmiş olan Saraç-Horâni gurubu bu memlekette iyice yerleştiği takdirde, başka çare kalmayacağı da açıktır.

Ürdün'de Kral, Baath Sosyalistlerinden olan ve Ürdün'ü Mısır'ın tam bir peyki haline sokmak isteyen Nablus'iyi Başbakanlıktan düşürmüştür. Ancak Nablus'iyi Parlâmentoda ekseriyettedir. Bu vaziyette, Parlâmentonun feshedilmesi ve yeni seçimlere gidilmesi kuvvetle muhtemeldir. Kral Hüseyin'in, bu hareketinde, kendisine büyük malî yardımda bulunacak olan Suudî Arabistan Kralının müzaharetine güvenebileceği tahmin edilebilir. Nitekim, Kral Suud, hâlihazır Suriye Hükümetini de artık desteklememektedir.

Görülüyor ki Ortadoğu'daki kritik durum vuzuhsuzluğunu hâlâ muhafaza etmektedir.

Herriot ve Fransız Radikalizmi

Atatürk İnkılaplarının mâna ve maksadını en iyi kavramış yabancı Devlet adamlarından biri olan Herriot öldü. Kendisi, tarihe, büyük işler yapmış bir Devlet adamı olarak değil, fakat daha ziyade, kötü şeylere mâni olmuş bir devlet adamı olarak geçecektir. Hakikaten, Herriot, icra mevkine geçtiği devirlerde Fransa'nın belligâh davası olan ekonomik buhran meselesini halledememiş, daha doğrusu, Fransız siyaset hayatının cilveleri ona bu imkânı vermemiştir.

Bunun yanında, Herriot, Fransa'da millî solculuğun en tipik temsilcilerinden biriydi. Gerçekten, kendisi, Fransa'da klâsik sağcı partilerin daima inandıklarının aksine, Fransa'da icra kuvvetinin zaafını gidermenin demokratik nizamın icaplarından uzaklaşmayı gerektirmediğine kuvvetle kani idi. III. üncü Cumhuriyetin son devrelerinde Poincaré ve Tardien'ye ve çok sonra General de Gaulle'ün Fransız Millî Topuluğu Hareketi'ne (RPF) karşı Herriot bu maksatla mücadele etmişti. Diğer taraftan, IV üncü Cumhuriyet Anayasası yapılıırken, Herriot, Komünist Partisinin Fransa'yı bir halk demokrasisi hâline getirmek için sarfettiği gayretlere karşı açılmış olan mücadelenin liderliğini başarıyla yapmıştır. Herriot, Fransa'dan içinde bulunduğu maddî ve manevî inhitat temayülünü ters geri etmesinin, Büyük ihtilâl'in prensiplerini inkâr etmesinde değil, fakat onlara sıkı sıkıya bağlanmasında görüyordu. Kaldı ki ne aşırı sağdan, ne de aşırı soldan gelen hiçbir teşebbüs, Fransayı Cumhuriyetçi prensiplerden ayıramamıştır.

Bununla beraber, Fransa, Cumhuriyetçi prensiplerin kendisine gösterdiği yolda verimli bir surette ilerleyememektedir. Bunun sebebi, Fransız siyasi partilerinden hiçbirinin, bugünkü hâlde, Fransız Milleti için yeni fikirler getirememiş olmasıdır. Bu fonksiyonu ifâ etmeye durumları en ziyade müsait bulunan Sosyalist Partisi (SFIO) ile Radikal-Sosyalist Partisi bu role sahip çıkamamışlardır. Sosyalist Partisi, Cezayir'de tâkip ettiği siyasetle, prensiplerinden fiiliyatta ne kadar uzakta bulunduğunu açıkça göstermiştir. Radikal Partisi ise, bilhassa IV. üncü Cumhuriyetin başından beri içine dolan oportünist unsurların yarattığı parçalanmalardan devamlı surette muztarıptır. 1955'te Lyon Kongresinde Herriot'un de desteğiyle büyük bir başarı kazanmış olan Pierre Mendés-France, hakikatte klâsik sağcı partiler içinde yer almaları gereken Martinaud-Déplat ve eski Başvekil Edgar Faure gibi her türlü prensipten mahrum bazı şahsiyetleri partiden ayrılmaya zorlamıştır. Bunlardan Edgar Faure, şimdi, Cumhuriyetçi Solcular topluluğu (RGR) adlı bir teşekkülün başındadır. Ancak, Mendés-France, son seçimlerde partisinin namzetlerini tesbit ederken sayıyı kaliteye tercih etmek hatasını irtikâp etmiş ve böylece Parlâmento'daki Radikal Grupuna bir hayli prensipsiz insanlar girebilmişlerdir. Radikal Partisinin Mecliste bir merkez partisi teşkil etmesi, bu Partinin, sırasında Sosyalistlerin de iştirak ettiği millî sol kombinezonlarına girebilmesini sağladığı gibi, sırasında da aynı parti sağcı partilerin koalisyonlarına iştirak edebilmektedir. Radikal Partisi olmaksızın Hükümet kurulmasının pek güç oluşundan istifade etmek isteyen bir takım oportünist siyasiler için, bu durum, her Hükümette Bakan olarak girmek imkânını sağlamaktadır. Mendés-France'ın, Radikal Partisini, demokratik, fakat disiplinli hakiki bir prensip partisi hâline sokmaya çalışması karşısında bu şahsiyetlerin bazıları evvelâ bu gidişe uyar görünmüşler ise de, sonradan, Mendés-France'ın kendisiyle seçim ittifakı akdettiği Sosyalist

Partisinin bile Cezayir konusunda ve Ortadoğu işlerinde en müfrit sağcı partileri aratacak bir taassupla kendi kendisini inkâr eden bir politikaya girişmesi ve bunun bir sonucu olarak da sosyal sahada yapabileceği ıslahatı gerektiği gibi gerçekleştirememek durumunda kalması, bu şahsiyetlere baş kaldırmak için bir fırsat vermiştir. Böylece, eski Bakanlardan Queille ile Morice ayrı bir Radikal Partisi kurmuşlardır. Son zamanlarda da, geri kalan mendezist radikaller arasında Mollet Hükümetine itimat reyini verip vermemek noktasında bir ihtilâl zuhur etmiş ve Grup ekseriyetinin Hükümete ademi itimat beyan edilmesine karar vermiş olmasına rağmen bir çok meb'uslar Hükümete itimat reyini vermişlerdir. Parti içi demokrasinin icaplarına tamamen aykırı olan bu hareket karşısında önümüzdeki fevkal'ade kongrede yeni bazı ayrılmalar olacağını ve bu ayrılmaların neticesinde de Mendés-France'ın Parlâmentoda radikal etiketi altında seçilmiş olan meb'usların ekseriyetini kaybedeceği anlaşılmaktadır.

Bununla beraber, bu ayrılmalar, haddi zatında, Radikal Partisini kuvvetlendirmektedir. Mendés-France ve Partisi normal şartlarda bu devrede iktidara geçmeyi düşünemezler. Ancak, Mollet Hükümetinin bugün tâkip ettiği ve Meclisteki sağcı partiler tarafından desteklenen siyaset ergeç iflâs edecektir. Macaristan olaylarından sonra, Fransız Komünist Partisinde de sarsıntılar olmuş ve herhâlde bu Parti artık daha fazla gelişmek imkânını hâlen kaybetmiştir. Bu durumda Fransız halk oyu, ergeç, hakiki bir millî sol partiye dönmek lüzumunu hissedecektir. İktisadî ve sosyal sahada anglo-sakson fikirlerine geniş ölçüde vâkıf tek dinamik Devlet adamı olan Mendés-France, sabırla çalıştığı takdirde, önümüzdeki seçimlerde fransız radikalizmini bir «emekçilik» hareketine inkılâp ettirebilir. Bu taktirdede, Fransa'nın, gerek hariçteki itibarını yeniden kazanması, gerek dâhilde ciddi ıslahat tedbirlerini başarabilmesi imkân dâhiline girer.

Mimaride Ekonomi ve Yapı Kooperatifleri

Mimar Dr. Şevki VANLI

1734-1741'de VITRUVIUS mimari tarihini yazarken, belli başlı faktörlerini gayet güzel belirtmiş "Fonksiyon, estetik, statik" demiş. Bu üç faktör, 1910'da modern mimarinin parolası oldu. Aynı Vitruvius, bugün de yaşamış olsaydı muhakkak ki bu üçüne

"ekonomi" faktörünü de ilâve ederdi. Şayet ecnebi mimari basın her zaman bu kelimeve temas etmiyorsa, onların bunu reddettiklerinden değil, üzerinde durmayacak kadar benimsediklerindedir. Sermaye ile en çok ilgili olan bu güzel sanat, iktisadî bakımdan

memleket çapında bir ehemmiyeti haizdir. Umumiyetle her ne kadar inşaat malzemesi imâlâtı, inşaat sistemleri ve organizasyonu, arsa kullanılışı vs. problemleri ile bu işin mütehassıslarının alâkadar olmaları lâzım geliyor ise de, projeci mimar ve mühendislerin de bunların üzerinde durmaları gerekir. Mütehassıslar bunları umumi şekilde etüd edecekler, projeciler ise kendilerine tevdi edilen mevzular dolayısıyla tabkâtında büyük mesuliyetler yükleneceklerdir.

İnşaatta ekonomi daha proje etüdlerinden başlar ve bina ömrünü dolduruncaya kadar devam eder. Yani bir memleketin ekonomisinde, her binanın yalnız maliyeti ile değil, inorganik yaşayışı ile de bir yeri vardır. Her bina bir konsumatördür. Bilhassa ekseriya üzerinde durulmayan bu nokta üzerinde dikkati çekmek isterim.

Yapıda ekonominin, fena malzeme ve fena işçilik, kullanışsız plân demek olmadığı tabiidir. Hele memleketimizde, böyle, yapı iktisadiyatını iflâsa sürükleyebilecek inşaatlar pek çok iken, söylediğimizin bu mânâda anlaşılmasını hiç istemeyiz. Bunu kökünden reddediyoruz. Bizim üzerinde durmak istediğimiz, iyi plân, iyi malzeme ve iyi işçilikle ekonomidir. Bir projeye geçmeden evvel, en ucuz inşaat tarzını seçmek lâzımdır. Meselâ, gelecekte dahi altı katı geçmiyecek olan (fonksiyon ve toprak vasıflarını tatmin etmek mümkün olduğu takdirde) binalar muhakkak ki yığma olmalıdır. Yani, bir binanın bölme duvarlarından taşıyıcı olarak istifade etmeliyiz, yalnız döşemeler betonarme yapılmalıdır. İnşaat tarzı seçildikten sonra bu tarzın en ucuz, yani en verimli tabkât sistemini temin etmek lâzımdır, zira kötü bir tabkât sistemi seçilen inşaat tarzını gayri ekonomik kılabilir. Tabkât sistemini tesbit ederken, taşıyıcı (duvar veya betonarme karkas olsun) en verimli açıklıklarda kullanılmalı ve imkânlarının üstünde zorlamamak için titizlik gösterilmelidir.

Sonra kompozisyona sıra gelecektir. O zaman mimar eğer birkaç metre küp duvar ve birkaç kapu eksik koyarak, binayı kullanacak kimselerin ihtiyaçlarına arzu ettiği gibi cevap verebilirse, kendisini mesut hissetmelidir. Birkaç binadan artan malzeme ve işçilik, biraz ilerde başka bir binayı teşkil edecek ve memleketin yerüstü sermayesini artırmış olacaktır. Bu basit şeyleri, bilhassa bazı yapı kooperatiflerinin projelerinde görülen tertip israfı üzerine söylüyorum. Çünkü, ne arazi ne de binayı teşkil eden elemanlar icabettirirken, yıldız, kule v.s. şeklindeki kompozisyonlara gidiliyor. Bu sebepsiz parçalamalar bir taraftan ifade yanlışlıkları, diğer taraftan da mimarın özentsisi uğruna malsahibi kesesinden hovardalıdır. En başından,

birer kolları birleştirilecek iki yıldızda, kol genişliğinde ve bina yüksekliğinde bir duvarı eksik kılacaktır. Ozaman bu eksiklikten mali tasarruf sağlanacağı gibi, binanın ömrü boyunca ısıtma masrafı azalmış olacaktır. Bunun gibi birçok tasarruflar belkide aynı binalarda daha fazla konfor sağlayacak, belki de inşaatın yarım kalmasını önleyecektir. Tertip tasarrufu tabii olarak yalnız binalar arasında değil, dairelerin en ufak köşelerine kadar takip edilmelidir.

İşçilikten tasarrufa gelince: ancak ehliyetli kişilerin görebileceği birçok kolaylıklar vardır. Aynı hacimdeki fakat değişik plân kompozisyonlarının ve elemanlarının (yuvalak duvar, gayrimuntazem bir köşenin) işçilik maliyetleri çok farklıdır. Bu, birçoklarının sebebini bilmeden tatbik ettikleri, modern mimarinin temel teorilerinden birine varır: elemanlar arasında kat'i tefrik ve gruplandırma. Meselâ, bir evde gündüz, gece ve servis kısımlarının tesirli bir şekilde tefriki, bir odadaki üç pencerenin yerine vuadil bir pencere koymak yalnız güzellik ve kullanışlılık meselesi değil aynı zamanda bir işçilikten tasarruf meselesidir. Demek ki şuurlu bir plân bu bakımdan da faydalı olacaktır.

Yerinde kullanılmış bir eğri kolon iktisadi olabilecek iken, yalnız egzantriklik olsun diye koca kütlelerin şakuli taşıyıcısı olarak kullanılırsa, «teknikte ekonomi» ihmal edilmiş olur.

İklimle bağdaşmayan yırtıklar (pencere veya dışarıya açılan kapılar) ısıtma, perde, temizlik ve kırılma halinde cam masraflarını devamlı olarak yüksek tutmaktadır. Bunun gibi birçok bakım masrafları, nimetleriyle nisbetsiz olduğu takdirde zararlıdır.

Le Corbusier akademisinin - maalesef bu büyük mimarın tabkâtları (teorileri değil) yeni bir akademi olmuştur - neticelelerini fotoğraflarla takip eden mimarlar toptan bu akademiye girmişlerdir. Bu mimarın, bilhassa Marsilya tecrübeleri doğrudan doğruya veya kırıntılarıyla mimarimizde bir ibadet usulü haline gelmiştir. Bilhassa, maksadı ucuz ikametgâh temin etme olan yapı kooperatiflerinin yaptırdıkları projelerde bu yüzden israfa kaçıldığı sık sık görülmektedir. Birçok meslektaşların, kooperatifler için yaptıkları projelere çok katlı binalarda - dubleks sistemini tatbik ettiklerini görüyoruz. Marsilya doğumlu bu sistemde her daire ikişer kattan teşekkül ettiği için, herbirinde bir dahili merdiven vardır. Bu sistemde, bazı cihetlendirme avantajları elde ediliyor ve evin içine bir hareket sağlanıyorsa da; diğer taraftan, ek-silen - meselâ beş umumî merdivenden döndü yerine, birbirine eklendiği zaman on tanesine bedel dahili merdivenler koy-

mak israftan başka birşey değildir. Üstelik, bu dahili merdivenler kendi masraflarından başka, her dairede dört metre kadar yeri kullanılmaz hale getirip, bu saha içinde yapılmış olan inşaat masraflarını boşa götürüyorlar. Zaten san'at yapmak için şu veya bu sistem mevzu bahis olmadığına göre ve memleketimizin ekonomi yapmağa çok ihtiyacı varken, bunu yapmayanlar şuursuzca hareket etmiş olurlar.

Le Corbusier'yi kalemlerine örnek etmiş olanlar, şundan da haberdar olsunlar ki, tahmini maliyeti bir milyon dolar olan Marsilya'nın «Unité d'habitation»u yedi milyon dolara yakın bir miktara malolmuştur. 1953 Marsilya gazetelerine göre - Yani bu, müşterek ikametgâh tecrübesi, ekonomi bakımından esash bir fiyasko olmuştur.

Söylediklerimiz, masraflı bina yapmayınız, mânasında anlaşılmalıdır. Her mevzuun, gördüğü işe göre başka bir masraf hacmi vardır. Meselâ, masrafın kazanç temini halinde - ticari fuarlar, eğlence yerleri, fantazi eşya satış yerleri v.s. -, veya bol imkânları olan bir şahsın arzusunu tatmin için yaptıracağı bir villada ekonomi ölçülerimiz muhakkakki başka olacaktır. Zira bunların, bir memleketin yapı ekonomisine tesir etmesi imkânı pek küçüktür.

1827'de, III. Napolyon'un «Sen Valisi» Hausmann, Fransız ihtilâlinde sonra Paris'in gelişme plânını hazırlarken, hükümeti tazyik ederek «gelirli masraf» istimlak kanunu sistemini çıkarttı. Hükümetten kredi sağladı ve yapılacak binaların maliyetlerini düşürebilmek için, hepsinin cephelelerinin aynı olmasını istedi. İmar ve mesken dâvalarının ehemmiyetini, sosyal değişmelerle beraber ilk idrak eden Haussmann'dan bu yana epeyce terakkiler kaydedildi ve işin ehemmiyeti gittikçe arttı. Paris Valisinin ozaman yapmağa kalktığı ekonomi, bugün çok şuurlu bir hale gelmiştir.

Sahip ve Yazı İşleri Müdürü
Nilüfer YALÇIN

Sekreter :

Orhan BALI

İdarchane: Büyük Han, No: 55

Yenişehir — Ankara
Tel: 27531

Haberleşme Adresi :

Posta Kutusu 131 — Ankara

Dizildiği ve Basıldığı Yer:
Yeni Matbaa Denizciler Cad.
Ankara.

İncelemeler

SON SOLCULAR

Şerif MARDİN

Bu dergide, daha öncede muhtelif vesilelerle Stalinizmin çöküşünün, beynelmilel komünizm bakımından meydana getirdiği tepkiler üzerinde durulmuştu. Evveliden de kestirilebilmiş olunacağı üzere, Moskovanın, bu cereyanların pek fazla kuvvetlenmemesini temin için yazın sonundanberi girişmiş olduğu kampanya, Stalin efsanesinin yıkılması neticesinde beliren kaynaşmalara tam manasile mani olamamıştır. Bu bakımdan, son iki ay zarfında beynelmilel komünizmle ilgili olarak bu gelişmeyi aydınlatmaya yarayacak birçok hadiseler arasında, bilhassa dört mühim hâdise göze çarpmaktadır.

Bahis konusu iç gelişmeler ise bunlar üç ülkenin, İngiltere, Amerika ve Almanyanın, komünist partilerle ilgilidir.

İngiliz Komünist Partisinin çıkardığı mecmualardan biri olan **World News** mecmuasının 2 Mart 1957 tarihli nüshasında Profesör Hyman Levy imzalı bir makâle, İngiliz Komünist Partisi üye adedindeki mühim azalmalara nazarı dikkati çekerek, bu neticeleri, Partinin takındığı "tavır" a ve parti içindeki "atmosfer" e atfetmektedir. Macaristan hadiselerinin hakikî mahiyetinin birçok parti azası tarafından bilinmesine rağmen, bunun parti içinde bahis konusu edilmeyişinin birçok azaların ayrılma sebebini teşkil ettiğinden şikâyet eden Profesör Levy, bilhassa prensip meselelerinin münakaşa edilmesi taleplerinin birer disiplin meselesi telâkki edilmesini şiddetle tenkit etmektedir.

Profesör Levy'ye göre, Marksist bir tutumun dayanması lazım gelen "samimiyet" ve "açıklık" böylece ortadan kaldırılmıştır. Makalenin, tenkit edici tonuna rağmen parti organlarından birinde nesredilebilmiş olması, bu noktada, partinin entelektüel ileri gelenleriyle, partinin bürokrasisi arasında bazı görüş ayrılıkları bulunduğuna, işaret etmektedir. Ayrıca makaleden, parti bürokratlarının her yerde olduğu gibi burada da en fazla Stalinci kalıma mütemail unsurları teşkil ettiklerini ve bunların karşısına da entelektüellerin çıktığını anlamak mümkündür.

İngiltere'deki gelişmelere muvazi olarak, Amerika'dan gelen bir habere göre, Amerikan Komünist Partisi, son akdettiği kongrede bazı prensip kararları ittihaz etmiş, ve bundan böyle ihtilâl metodunu tanımayacağı, bunu şiddetle takbih ettiği, iktidara demokratik vetireye uyularak gelmesi lâzım geldiği şeklinde kararlar almıştır.

Dünyadaki Komünist Partilerin bir kıs

nında ihtilâlcî mistisizmden uzaklaşmış olduğunu ve Lenin ve Stalin devrinde rağbette olan Parti disiplini mistisizminin bir inanç olarak kuvvetini kaybettiğini gösteren bu emarelerin en enteresan bir numunesi, Mart ayının başına kadar Doğu Berlin Üniversitesinde Sosyal İlimler Kürsüsünü işgal eden ve uzun zaman vazifesine sadakatla devam eden Profesör Wolfgang Harich'in, hiyanet suçu ile itham edilerek on sene kürek cezasına mahkum olmadan önce, Batıya ulaştırmaya muvaffak olduğu ve Alman Sosyalist Birlik Partisinin (Komünist) ittihaz ettiği hareket hattının yanlışlığına işaret eden, siyasi vasiyetnamesidir. Bu siyasi vasiyetname, Alman Sosyalist Birlik Partisinin içinde teşekül etmiş bulunan ve entellektüel liderliğini Harich'in deruhte ettiği, muhtelif parti kademelerine mensup şahıslardan müteşekkül bir hizipten bahsetmektedir. (Sosyalist Birlik Partisi, 1946'da Komünist Partisile Sosyal Demokrat Partisinin baskı altında birleştirilmesinden meydana gelen Doğu Almanya'da iktidar partisidir.)

Harich'in vasiyetnamesinden anlaşıldığına göre, bu hizip, Stalin devri siyasetinden tamamen ayrılmakta ve Batı Avrupa sosyalizminin, ihtilâl metodlarına müraacaat etmeden hakim duruma gelebileceği noktadan hareket etmektedir. Harich'in tutumu ve bilhassa fikirlerinin bir manifesto şeklinde yayınlanarak, Moskova tezlerindeki bazı umdelerin değiştirilmesine çalışılmış olması Almanyanın Sosyalist doktrin tarihinde işgal etmiş olduğu mühim mevki Harich'in hareketlerini sosyalizminin mazisindeki bazı gelişmelerle bağlamak imkânını bahsetmektedir.

Bilindiği üzere, 19 uncu Asırda Marksist doktrinde beliren ilk hiziplerin neşvune-ma buldukları muhit Almanya olmuştur. 1880 ile 1890 seneleri arasında Almanya'daki iktisadî gelişmeye muvazi olarak Bismark'ın bile bazı sosyal reformlar yapmış olması ve daha sonra sendika hareketinin kuvvetlenmiş olması, Marx'ın işçinin fakirleşme vetiresi mevzuunda ileri sürdüğü kehânetinin yanlış olduğu fikrini uyandırmış, ve Marx'ın teorisinin değiştirilmesi lüzumu karşısında Almanya'da Marksist düşünce de iki hizip ortaya çıkmıştır. Bunlardan Bernstein'in ileri sürdüğü Revizyonist tez, Marx'ın fakirleşme mevzuundaki kehânetinin yanlış bir çıkış noktası olduğu ve sosyal olayların iktisadî âmillere bağlanması metodunun ancak bazan doğru neticeler verebileceği noktalarından hareket ederek kapitalist sistemin mutlaka kendi mahvına sebep olacağı tezinin yanlış olduğu ve sosyalizmin, ihtilâl yapmaya hacet kalmadan, ekonomik

tazyikler neticesinde tahakkuk ettirilebileceğini neticelerine varıyordu.

Bu cereyanın yanında, Karl Kautsky'un öncülüğünü yaptığı, diğer bir hizip Bernstein'e karşı vaziyet almış olmakla Marksist metodları en sağlam bir sosyal ilim metodu ve kapitalist sistemin inkirazını cerayan etmesi muhakkak olan bir olay olarak telâkki etmekle beraber, Marksist terminolojiye yeni mânalar vermek suretile az çok revizyonistlerin elde ettikleri neticelere benzeyen sonuçlar elde etmiş, sosyalizmin tahakkuk ettirilmesinde şiddet ve cebir metodlarının kullanılmasına karşı cephe almıştı.

1918'den sonra Roza Luxemburg'un liderliğini yaptığı bir grup, Alman Komünistlerinin ehemmiyetli bir kısmını yeni bir radikalizmin peşinde sürüklemeye muvaffak olduysa da, bundan önce çıkan hizipler, pek tabii olarak Alman sosyalist düşüncesi üzerinde mühim bir iz bırakmıştı. Harich grubunun fikirlerinde, bu üç grubun Alman revizyonizminin, Alman Ortodoks Marksizminin ve Radikalizminin, hepsinin izlerini görmek mümkündür.

Bir kere Harich Batı Avrupa kapitalizmini, artık günün icaplarına uymayan bir sistem telâkki ederek bu sistemin tedricen sosyalizme kayacağından emindir. Fakat Harich'e göre bu değişimin bu bölgede temini ihtilâlcî metodların kullanılmasına bağlı olmadığı gibi bu neticelerin istihsalı tek bir partinin inhisarı altında değildir. Sosyalizmi İngiltere'ye getirebilecek durumda olan İşçi Partisidir. İtalya'da bu işin Sosyalist Partisi tarafından başarılabileceği muhtemeldir. Almanya'da ise sosyalizmi tahakkuk ettirebilecek durumda olanlar Sosyal Demokratlardır. Harich'e göre Stalinizme rağmen, Sovyetler Birliği mevcut yegâne sosyalist devlettir. Geri bir memleketin kalkındırılması için Stalin'in giriştiği hamleler büyük bir can kaybı pahasına yapılmış bile bu, gelişmemiş bir memleket için bir kazanç teşkil eder. Bu bakımdan Stalin haklı idi. Fakat bu metodların kullanılması neticesinde de Sovyet sisteminin kendine has aksaklıkları teşekkül etmiştir. Bu bakımdan metodun kullanılmasından doğacak mahzurları görmediği için Stalin haksızdır. Filvâki, bu yanlış tutumun biriktirdiği tazyikler, Stalin sonrası politikasının tatbikinde peyklerde sürüttürmeler doğurduğu gibi, partinin daha sonra Stalin devri politikasına dönmesine âmil olmuştur. Bu durumda Harich'e göre Sovyet Komünist partisi hiç bir önderlik iddiasında bulunamaz.

Sosyalist Birlik Partisinde ve Doğu Almanyanın idare şeklinde yapılması gereken değişikliklere gelince: Harich parti içinde demokrasinin yeniden tesisini teklif etmekte ve devlet mekanizmasında şu islahatı teklif etmektedir: İstihsalin, istihlak normlarını yükseltebilecek şekilde plânlaştırılması, parti kodamanlarının imtiyazlarının kaldırılması, büyük millileştirilmiş endüstrilerle hususî teşebbüsün elinde bulunan endüstrilere eşit muamele yapılması mecburî kollektifleştirme usulüne nihayet verilmesi, fikir hürriyetinin bilakayc-ü şart yeniden tesis. Kilise ile muslihaneye münasebetlerin tesisi, Devlet Emniyet Polisinin lâgvi, gizli muhakemelerin or-

t a d a n kaldırılması. **Parlamentoya** yetkilerinin iadesi. Bütün partilerin, istihlal edilmiş bir Sosyalist Birlik Partisinin liderliği altında, daimi bir koalisyon şeklinde çalışmalarını derpiş eden, blok sisteminin yeniden tesisi.

Buna karşılık, Harich'in diğer bir gayesi aşağıdaki şartlar içinde Batı ile Doğu Almanya'nın birleşmesini temin etmektir: Batı Almanya Parlamentosunda bir Sosyal Demokrat ekseriyetin iktidara geçmesi bu birleşmenin ilk şartıdır. İktidar değişikliğinden sonra aşağıdaki şartların sağlanması: yeniden silâhlanma politikasının terk edilmesi, NATO'dan çekilme,

eski faşistlerin memuriyetlerinden elenmeleri, en mühim endüstrilerin millileştirilmesi. Ziraat ve Maarifte reform.

Görüldüğü üzere Harich'in programına Kavtshy tipi ortadoks Marksistlerinin tekliflerinden pek ileri bir teklif yapılmamaktadır.

Rusya gibi silâhsızlanma mevzuundaki tutumu belli olan bir kuvvet karşısında Batı Almanya NATO'dan çekilmesi teklifi santirantal tarafı bir hada teyid etmektedir.

Pek tabii Harich aradaki devrede cereyan etmiş olan bazı hâdiseleri kaale almak mecburiyetinde kalmıştır. Fakat cevabı, 19 uncu asırda başkaları tarafından başka şartlar altında verilmiş bir cevaptan

ibarettir. Harich hernekadar Stalinizmin bazı taraflarının islâh edilmesi için, teklifler yapmakta ise de bunların zahiri taraflarına dokunmaktadır. Halbuki asıl mesele gelişmemiş bir ülke olması dolayısıyla Rusya'da komünizmle e'ele yürümüş olan, bazı son derece kötü ve anti-demokratik usullerin yerine neyin ikame edileceğidir. **G e l i ş m e m i ş M e m l e k e t l e r** Stalineci iktisadi inkişaf metodlarını reva görmek Harich'in bu programını bir hayli zayıflatmaktadır. Bu bakımdan Marksizmin, insanın hakiki vakıalarını yakalamaya ne kadar elverişli ve kalıpcı olduğunu, bu entelektüelin kısırlığında görmek mümkündür.

Doğu Avrupa'da Batı Geleneği

Prof. Hugh Seton - WATSON

Batı geleneğinin ne olduğu üzerinde türlü tefsirler dinlediniz; bu konuşmada Batı tesirinin bölgeler bakımından hudutlarını incelemek istiyorum. Bütün kıta ile birlikte geçitli denizaşırı tâbi ülke'leri içinde toplayacak tek bir Avrupa kültürü var mıdır? Yoksa Doğu ve Batı olmak üzere iki ayrı Avrupa kültürü mü görüyoruz? Eğer iki ayrı kültür varsa, bunlar arasındaki sınır nerden geçiyor? Ayrılık bir yanda Rusya, öbür yanda Avrupanın geriye kalan kısmı arasında mıdır? yoksa günümüzde "Demir-perde" denilen Stettin-Trieste hattı asıl hududu mu teşkil ediyor? Bu hattın ötesinde yaşayan insanlar, Mr. Bevin'in deyimi ile, "benzer ruhlar", bu yanında kalanlar ise, M. Leon Blum'un deyimi ile, "Batı ailesi" midirler? Yoksa Doğu ile Batı arasındaki ayrılık esasında ekonomik ve ideolojik midir? Söz gelimi: hattın ötesinde gerçek Sosyalizm, hattın bu yanında çeşitli şekilleriyle (açık veya kapalı) Kapitalizm.

Doğu Avrupa ülkelerinin çoğu için tarih, Hıristiyanlığın yayılması ile başlamıştır. Şüphesiz Yunanistan bu hükmün dışındadır; onun tarihi daha gerilere gider. Hıristiyanlık Bulgarlara, Sırlara, Rumenlere ve Ruslara ilk defa Bizans İmparatorluğunun merkezi İstanbul'dan geçmiştir. Öte yandan, Lehleri, Çekleri ve Macarları Hıristiyanlığa, Roma Papalığına bağlı İtalyan ve Alman misyonerleri çevirmiştir. Orta çağın ilk sıralarında "Avrupa" Hıristiyanlık demektir. On birinci yüzyılda Hıristiyanlığın Roma Katolik kilisesi ve İstanbul Ortodoks kilisesi olarak resmen ayrılması Avrupanın ilk büyük iklye bölünüşüdür. O sıralarda Yunanistan, Bulgaristan ve Rusya'nın Kiev Prensligi, Batı Avrupa memleketlerinin çoğundan (İngiltere dahil) daha yüksek seviyede bir medeniyete sahipti

İkinci bölünme, Asyadan gelen iki büyük istilâ sonucunda vuku bulmuştur: On üçüncü yüzyılda Mongolların Rusya'yı istilâsı, on beşinci yüzyılda Türklerin İstan-

bul'u ve Balkanları fethi. Bu istilâ ve fetihler bir yandan Doğu Avrupa'nın büyük bir kısmını asırlarca buyruk altında tuttu; diğer yandan, kısmen veya tamamen istilâ dışında kalmış Leh, Çek ve Macar milletlerini, gelir ve kaynaklarının çoğunu yıpırtıcı sınır harplerinde israfı zorladı.

Bu arada Atlantik kıyısındaki memleketler (Portekiz, İspanya, Fransa, Britanya, Hollanda) yeni kıt'aların keşfi ve zengin bir denizaşırı ticaret geliştirmekle meşguldüler. Doğu Avrupa bu teşebbüsler dışında kalmıştır. İşte bu Avrupanın üçüncü büyük bölünüşü olmuştur. Atlantik memleketleri, maddi medeniyet ve genel kültür bakımından hızla ilerlerken, Doğu Avrupa yerinde saydı. Neticede Doğu ile Batı arasında 300 yıllık bir medeniyet farkı ortaya çıktı.

Rusya'nın modernleşmesi onsekizinci yüzyılda başladı; Tuna havzası ile Balkan memleketleri de on dokuzuncu yüzyılda, Türklerin hakimiyetinden kurtulduka, yenileşme hareketine geçtiler. 1914 den önceki 50 yıl süresince bütün Doğu Avrupa muazzam bir ilerleme sağladı. Bu geniş ölçüde Batı tesirinden ileri gelmiştir. Başta Fransa, İngiltere ve Almanya'dan yayılan edebiyat, müzik, bilim ve siyasal fikirler en önemli rolü oynamıştır. Doğu Avrupa Batı memleketleriyle sıkı bir ticaret münasebetine girişmiş olmakla kapitalist dünyanın ekonomik sistemine ister istemez kayd. Sonra, toprak aristokrasisi ile tacir sınıfından, çocuklarına Batı üniversitelerinde eğitim gördüren bir meslekî sınıf meydana geldi. O kadar ki, daha 1900 sıralarında Rusya, Polonya, Macaristan ve hatta Balkan memleketlerinin en güzide yazar, mühendis, doktor, ve hukukçuları batıdaki emsalleriyle her bakımdan boy ölçüşecek bir kabiliyet ve yeterliğe erişmiş bulunuyorlardı. Aydın takım diye anılan bu azınlığın durumu gözönünde tutulsaydı, Batı ülkeleri kadar Doğu Avrupa'nın da paylaştığı tek bir Avrupa kültüründen bahsedilebilirdi elbette.

Ne var ki, sırf bu takıma bakılarak verilen hüküm o zaman olduğu gibi şimdi de yanlıştır. Fakat bu gün bile Batılı bazı seçkinler bu yanlıştan kendilerini kurtaramamaktadırlar. Oysa Doğu aydın takımı bütün halk içinde sadece küçük bir azınlığı teşkil ediyordu. Halkın asıl çoğunluğu, Orta çağda, daha doğrusu Doğu ile Batı arasında henüz ayrılık yokken, nasıl yaşıyorsa gene öyle yaşıyordu. Bu geriliğin başlıca özellikleri nelerdir?

Bir kere, Doğu Avrupası esas itibarile hâlâ ziraata dayanıyordu. Bu Batının artan ekonomik tesiri ile meydana gelen baş döndürücü endüstri gelişmesinden sonra bile böyledir. Sonra, ziraatın dayandığı köylü ilkel usullerle ve araçlarla çalışmaktadır. Dönüm başına elde edilen ürün çok düşüktür. Üçüncü olarak; gerek toprak üstünde gerekse şehirlerde iş bulma imkan ve fırsatlarındaki artış nüfus artışına nazaran pek geride kalmıştır. Doğu Avrupa'da bir dönüm ziraat toprağına İsviçre veya Danimarka ile mukayese edilirse, iki-üç misli daha fazla nüfus geçimi bağlıdır. Üstelik bu nüfusun istihlal kabiliyeti iki-üç misli daha azdır. Gerçek odur ki, Doğu Avrupa bu günkü teknik ve endüstri verim ve randımanına göre fazla kalabalık sayılır. Bu halk için daimi bir işsizlik, gittikçe artan fakirlik demek olmuştur. Dördüncü olarak: Daha ziyade parasızlık ve yetkili öğretmen yetiştirme yetersizliği yüzünden halk eğitimi hem nicelik hem de nitelik bakımından zayıf kalmıştır. Bu asrın başlarında büyük çoğunluk okur yazar bile değildir; bugün hâlâ bunlar hatırı sayılır bir nisbet teşkil etmektedir. Son olarak hükümet ve idare metodu, Mongol, Türk ve Feodal Avrupa geleneklerinin bir karmasına dayanıyordu. Bürokrasi büyük kuvvetlere sahipti. Küçük memur tabakası aldıkları maaş ile aile geçimlerini sağlayamıyordu; ister istemez rüşvet ve sair yollara baş vuracaktı. Yüksek seviyedeki memurlar da rüşvetten kurtulamıyordu; çünkü bunların sosyal ihtirasları (X) BEC'de bir konuşma.

büyükte. Geniş ölçüde rüşvet alma, bir iş teşebbüsünden çok daha çabuk insanları zenginleştiriyordu. Bütün memur tabakaları bir noktada birleşiyordu: halkı istihfaf. Onlar halkı diktatörce hükümetlerin buyruğu gereğince istenilen yönde dürtülmeğe veya sürülmeğe lâyık bir sığır sürüşü kendilerini de bu işi görmeğe memur sayıyorlardı. Böylece doğu Avrupanın sosyal şartları ile politik iklimi. Batı memleketlerinde (İspanya ve güney İtalya hariç) gördüğümüze duruma hiç benzememektedir. Gerçekten, Macaristan veya Polonyada ortalama bir köylü günlük yaşamasında Fransız çiftçisinden çok Rus müjüğüne yakındır. Kaldığı Balkan köylüleri için bu daha da doğrudur.

Bu noktada Roma Katolikliği ile Yunan Ortodoksluğu arasındaki farkı bir daha belirtmeliyiz. Her iki kilise de aydın takıma olduğu gibi köylülere de daima nüfuz etmiştir. Leh, Macar ve Croatlar için Katoliklik Batı ile münasebeti sağlıyan önemli bir bağdır. Bu, Katolikliğin "Batı Demokrasi" dediğimiz sistemi pek az benimsemiş olmasına rağmen böyledir. Ortodoks kiliseye gelince, o halkın gözünü, en büyük ortodoks kuvvet diye tanıdığı Rusya'ya çevirmek istemiştir. Şüphesiz bu, temayül Rusya komünistleştikten sonra artık eskisi gibi kuvvetli değilse de bir dereceye kadar gene de vardır, ve Sovyet Rusya Balkanlardaki tesirini yayma ve perçinleme bakımından Ortodoks kilisesinden elden geldiğince faydalanmaktadır. Mamafih ihtilâlden önce bile Ortodoks İslav milletlerin (Sırlar, Bulgarlar) Rusya'ya olan tavırları ile İslav olmayan ortodoks milletlerin (Yunanlar, Romenler) tavırları arasında bir fark vardı. Fakat bütün bu farklılara rağmen Balkan milletlerinin görüşlerinde müşterek olan bazı vasıfların Ruslarla paylaşıldığını tereddütsüz söyleyebiliriz. Bu beraberliğin

izlerini geriye doğru araştırdığımızda ortodoks kilisesinin tesirlerini bulmağa imkan yoktur.

Liberalizm, nasyonalizm, sosyalizm gibi politik fikirler Doğu Avrupa'ya batıdan gelmiştir. Ne varki, bu fikirlerin tatbikatı sosyal ve politik şartlara, yani yoksulluğa, cehalete ve zulme dayanmıştır. İster liberal olup kapitalizmi kurmak isteyen, isterse Marksist olup sosyalizmi yerleştirmek isteyen öncüler davalarında Doğu Avrupanın an'anevi metodlarını kullanmaktan kendilerini kurtaramamışlardır. Böylece politika etiketleri Doğu'da başka Batı'da başka realiteleri gizlemektedir. Fikirler şartlara tesir etse bile, şartların tesirinden kurtulamaz. Rusyada tatbik edilen sosyalizm, Batı sosyalizminden tamamile farklı iki şekil almıştır. Biri, Sosyalist İnkılapçıların köylüye toprak dağıtım politikalarıdır. Bu Rusya dışına da yayılarak Polonya ve Balkan köylü partilerine tesir etmiştir. Diğeri de komünist Enternasyonalına temel teşkil eden ve bazı mahallî değişikliklerle bütün memleketlere aynı derecede tatbiki mümkün dünyada yegâne gerçek sosyalizm olduğunu iddia eden "Lenin'in Bolşevikliği"dir. Görülüyor ki, asıl kökleri Batı da olsa bile bazı kuvvetli siyasal tesirler Doğu Avrupa'ya Rusya'dan gelmiştir.

Dediklerimizi özetliyelim: Stettin-Trieste hattının doğusunda yaşayan bütün insanların "benzer ruhlar" olduğu iddia edilemez. Çekler kültürel bakımdan tamamile Batı dünyasına bağlıdır. Diğeri ise kısmen Doğudan gelen, kısmen Batıdan gelen tesirlerle yoğrulmuştur. Bu arada Lehler ile Macarların daha ziyade Batı, Ötekilerin de daha ziyade Doğu tesiri altında kaldığı söylenebilir. Genel olarak, her iki tarafın aydın takımı aynı kültüre sahiptir. Fakat Doğu Avrupalı'nın sosyal ve

politik görüşü Batı Avrupalı'ninkinden farklıdır, denebilir. Doğu Avrupa'da yirminci yüzyıl ile on altıncı yüzyıl hâlâ yan yana yaşar. Bu tezatlardan doğan bozukluklar, Rus inkılabını ve Asya'da milliyetçiliği yaratan kuvvetlere benzer bir takım güçlü ve patlayıcı kuvvetlerin meydana gelmesine yaramıştır. Bu kuvvetlerin ortaya çıkması Batıdan gelen ekonomik ve kültürel tesirlerin sayesinde olmuştur. Sovyet komünistleri ile Doğu Avrupa da onları destekleyenler, Batı geleneğinde değer adına ne varsa hepsini kendi sistemlerine mal ettiklerini sanıyorlar. Onlara kalırsa Batı geleneğinde çökmeğe mukadder, zevale yün tutmuş kapitalizmden başka bir şey kalmamıştır. Diğeri yandan, bu memleketlerde komünist düşmanı olanlar da Doğudan gelen her şeyi barbarlık saymakta ve "Batı"yı ne yeryüzünde ne de semavat'da olmayan bir hürriyet mükemmelliği ile hüviyetlendirmektedirler. Gerçekte, iki taraf da meseleyi fazla basitleştiriyor. Batı ile Doğu arasındaki fark zannedildiğinden çok daha karmaşıktır. Romantik hayaller bize yardım etmez; siperlerde son kavganın şerefini, ve halkın gazabı önünde son kapitalistin düşüşünü hayal etme de faydasızdır. Bunun gibi Kremlin surlarına iman sancaklarını diken mücahid şövalyelerin hayalini görmek de işimizi kolaylaştırmaz. Doğu ile Batı arasındaki ayrılık bütün Avrupa'nın birlikte yok olması ile sonuçlanabilir; yahut barış içinde birlikte yaşamaya imkân veren fakat karşılıklı güvensizliğe dayanan bir devir açılabilir. Bu takdirde iki tarafın da en sonunda değerli bulabilecekleri belli bir fikir alış veriş belki de kaçınılmaz olacaktır. Bu, bugünkü kızgın atmosfer içinde pek muhtemel görünmeyebilir; fakat daha önce tarihte olduğu gibi, gelecekte de kolayca gerçekleşebilir.

Çeviren. G. Y.

Tediye Bilânçomuzun Seyri

Aydın YALÇIN

Bütçe gerçeklerimiz, her yıl tediye bilânçomuzun seyri hakkında fikir veren tablolar nesreder. Son dört yılın tediye bilânçolarını yan yana getirip mukayese ettiğimiz zaman, ekonomimizin dış âlemlerle münasebetlerinde nasıl bir değişimin meydana geldiğini görmek mümkün olur. Bu yazıyla birlikte sunduğumuz tediye bilânçosu tablosunda, muhtelif kalemlerin 1953-1956 yılları arasında nasıl bir seyir takip ettiği görülmektedir. Tediye bilânçosunun gelir ve masraf hanelerini teşkil eden muhtelif muameleler oldukça teferruatlı bir şekilde verilmektedir. Bu kalemleri birer birer gözden geçirerek, dış âlemlerle iktisadi münasebetlerimizin son yıllardaki gelişmesini belirtmeye çalışalım:

Dış âlemlerle iktisadi münasebetlerimizi iki büyük kısım içinde mütalâa edebiliriz.

İlk kısım cari muamelelerden, ikinci kısım ise sermaye muamelelerinden teşekkül etmektedir. Cari muameleler kısmına dış ticaret yani ithalat ve ihracat gibi görünen kalemler (gümrük kayıtlarına aksettikleri için bunlara görünen ticaret adı verilmektedir), turizm ve devlet harcamaları veya gelirleri gibi görünmeyen ticari muameleler girmektedir. Enfra strüktür harcamaları yani Nato tesisleri için, parası Nato tarafından döviz olarak ödenen Türkiye dahilindeki masraflar, tıpkı yabancı turistlerin Türkiyedeki masrafları gibi, aslında görünmeyen bir ihracat kalemi yani bir döviz gelir kaynağıdır. Binaenaleyh cari bir muameledir. Keza devletin dış borçlar için yaptığı faiz ödemeleri de, tıpkı yabancı banka ve sigortacılar ödenen komisyon masrafları gibi cari bir ödemedir. Binaenaleyh görünmeyen

masraf kalemleri arasında yer alması gereken bir muameledir.

Buna mukabil, memleketin dış âlemlerle münasebetlerinde borçlu veya alacaklı durumuna tesir eden muameleleri ve sermaye muameleleri demektir. Cari muameleler açığı, memlekete sermaye ithal ile kapanabilir; bu suretle de ekonominin dış âlemlerle olan münasebetlerinde borçlu durumu daha da ağırlaşmış olur. Cari muamelelerin aktif bakiye bırakması yani fazlalıkla kapanması ise dış âleme sermaye ihracını ifade eder. Memleketin dış âleme borçluluğunu azaltır yahut alacaklı durumunu takviye eder.

İlişik tablo, bütçe gerekçelerinde verilen sistem ve sırayı takip ettiği için, cari muameleler ve sermaye hareketlerinin tam ve rasyonel bir şekilde tanzim edilmiş şek-

lini ifade etmemektedir. Bununla beraber, yukarıki izahat ışığında ufak bir kaç tadille, bu tablolar daha da rasyonel bir düzene sokulabilir.

Cari muamelelerin en mühim kalemini teşkil eden dış ticaretin son 4 yıl içindeki seyri şöyledir: İthalât sıkı bir tahdit rejimi altında 1953 denberi daralmaktadır. Fakat aynı zamanda ihracatın da aynı tempoda düştüğü görülmektedir. Yalnız 1953 yılında 40 milyon lira kadar bir artış göstermiştir. 1953-55 devresi esnasında ticaret açığı bu yüzden 400 milyonun daima üstünde olmuş yalnız 1956 yılında bu açık 273 milyona indirilebilmiştir. Görünmeyen kalemler açığı ise 1953-56 devresinde tedricen yükselmiş 11 milyondan 57 milyona çıkmıştır. Görülen ve görünmiyen muamelelerin açık yekûnları 1953-55 arasında vatsi olarak 450 milyonun üzerinde olmuştur; ancak 1956 yılında bu açık 330 milyona

düşmüştür. Devlet borçları taksit ve faizlerinin ödenmesi için yapılan masraflar da hesaba katıldığı takdirde, tediyeye bilançosu açıklarının 471 milyonla 604 milyon arasında bir seyir takip ettiği görülmektedir.

Türkiye yarım milyara yakın olan bu açıkları nasıl ödemiştir? Finansman kaynakları nedir? Muhtelif senelerde bu açıkların ödenmesine imkân veren dış finansman kaynakları içinde en başta şüphesiz Amerikan yardımları gelmektedir. Bu yardımlar 1953-56 devresinde 209, 127, 164 ve 233 milyon olmak üzere son 3 yıl içinde tedrici olarak artmıştır. 1956 yılında tediyeye bilançosu açığının takriben yarısı Amerikan yardımı sayesinde kapatılabilmektedir. Dış finansmanın ikinci mühim kalemi 1953 yılında 26 milyon olan, 1956 da ise 165 milyona yükselen kredili ithalâttir. Bu kalem, baraj, silo ve liman inşaatı yapan yabancı müteahhit firmaların orta vadeli kredilerle Türki-

yeye vermekte oldukları malzemeden teşekkül etmektedir. Üçüncü ehemmiyetli finansman kaynağı, Merkez Bankamızın, yabancı memleketlerdeki muhabirleri olan bankalardan temin ettiği kısa vadeli kredi ve avanslardır. Bunlar 1954 yılında 215 milyon gibi rekor teşkil eden bir seviyeye çıktıktan sonra 1955 de 70 milyon ve 1956 da 90 milyon olmuştur. Bilhassa 1956 yılında 119 milyon gibi yüksek bir seviyeye çıkan Natonun enfrasütrüktür harcamaları ile Nato namına Türk fabrikalarına sipariş edilen malzeme bedelinden müteşekkil off-shore mübayaalarını zikretmek icap eder. Kısa vadeli ithalât kredileri ile, ticari anlaşmalar ve kiring bakiyelerinden teşekkül eden dış finansman imkânları bilhassa 1953 ve 1955 yıllarında 105 ve 109 milyonun bulan önemli bir hacim teşkil etmiştir. 1954 ve 1956 yıllarında ise Türkiyenin bu kalemlerden dışarıya kredi açtığı yahut evvelki dev-

	1953		1954		1955		1956	
	Gelir	Gider	Gelir	Gider	Gelir	Gider	Gelir	MDM DM D
1 — Cari Muameleler:								
İthalât		1.495.8		1.483.1		1.333.9		1.213.5
İhracat	1.083.6		990.1		906.8		945.6	
Ticaret açığı		(412.2)		(493.0)		(427.1)		(272.9)
Görünmeyen kalemler :								
Dış seyahatler	7.6	31.1	9.1	38.9	6.3	33.0	7.6	28.6
Navlun ve sigorta	27.7	10.8	32.0	14.5	27.9	127	28.2	13.7
Sigortalar	1.0	2.4	—	—	1.2	1.0	0.2	2.2
Yatırım gelirleri	0.1	2.1	4.1	0.1	0.5	—	0.3	—
Hükümet muameleleri	18.8	18.6	17.2	21.7	18.1	19.2	13.0	21.4
Hizmet ve komisyon	30.8	20.3	23.1	5.4	25.2	11.0	22.8	12.2
Muhtelif	21.0	7.4	9.9	6.9	7.6	10.2	6.8	13.8
Deblokaaj yoluyla ihracat	—	25.0	—	35.3	—	40.2	—	33.5
Görünmeyen kalemler	—	(10.7)	—	(27.4)	—	(41.4)	—	(57.2)
Cari Muameleler açığı	—	(432.9)	—	(520.4)	—	(468.5)	—	(330.1)
2 — Sermaye Hareketleri:								
Devlet borcu taksitleri	25.8	52.5	—	66.7	—	75.6	—	130.2
Devlet borcu faizleri	—	—	—	16.8	—	17.8	—	21.1
Mal ihracıyla ödenen taksit ve faizler	—	18.8	—	—	—	—	—	—
Kısa vadeli borç tediyeleri	—	2.2	—	—	—	—	—	—
Sermaye ödemeleri açığı	—	(47.7)	—	(83.5)	—	(93.4)	—	(151.3)
Tediyeye bilançosu açığı	—	(470.7)	—	(603.9)	—	(561.9)	—	(481.4)
3 — Açığın Finansmanı	(470.7)		(603.9)					
Özel sermaye	—	—	26.8	1.8	15.4	2.2	9.6	4.5
Enfrasütrüktür	—	—	8.9	—	72.3	—	118.8	—
M. Banka kredisi	17.5	—	38.3	—	37.9	—	36.2	—
Ex. Import Bank	2.2	—	2.3	—	—	—	—	—
Kısa vadeli krediler	—	—	169.5	—	—	26.7	—	23.9
IMF Kredileri	—	—	56.0	—	—	—	—	—
Kredili ithalât	26.0	—	80.9	—	169.2	—	164.6	—
Amerikan yardımları	209.4	—	126.8	—	163.5	—	232.6	—
Merkez Bank. Dövizleri	17.5	—	—	—	—	—	—	—
Akreditiflerden kullanılan	33.0	—	—	—	—	—	—	—
Bedeli evvelce ödenmiş ithalât	60.0	—	—	—	—	—	—	—
İthalât kredileri ve ticari anlaşmalar marjları	105.0	—	—	47.6	108.7	—	—	95.9
Banker kredileri	—	—	214.7	—	69.9	—	90.3	—
E.F.U. bakiyesi	—	—	—	4.4	—	—	—	—
Hata noksan	—	—	—	66.3	—	45.9	—	46.5

re borçlarını ödemek üzere aktif bakiye hasıl ettiği görülmektedir. Milletlerarası bankadan daha evvel temin edilen kredilerden yapılan ödemeler son 3 yıl içinde yılda vasatı 37 milyon civarındadır. Sermaye hareketlerinin en dikkate değer gelişmelerinden biri de son yıllarda özel yabancı sermayenin Türkiye'ye akınındaki yavaşlama, bilakis dışarı çıkmaya doğru bir temayülün belirmesidir. 1954 de 27 milyon olan sermaye ithali azalarak 1956 da 10 milyon olmuş ve bu yıl 5 milyon dışarı çıkmıştır. Tediye bilançolarımızda muvazene kalemi olarak son üç yıl içinde 66, 46 ve 47 milyon gibi gider hanesinde gösterilen hata ve noksan kalemine rastlamaktayız. Bu hanenin, döviz kaçırma, açıklanması istenmiyen bazı dış ödemeler, borç taksitleri v.s. gibi kalemlerden teşekkül etmiş olması muhtemeldir.

Tediye bilançomuzun muhtelif kalemleri hakkında vermiş olduğumuz bu kısa izahat neticesinde, tebarüz ettirilmesi gereken bir kaç nokta bulunduğuna kaniyiz. Türkiye'nin tediye bilançosu açığı alınan sıkı tedbirlere rağmen yarım milyar civarında bir yekûn tutmakta berdevamdır. Dış âlemle malî muvazenenin tesisinde Amerikan yardımı baş rolü oynamakta devam etmekte ve devam edeceğe benzemektedir. Tediye bilançomuzda en ciddi muvazenesizlik unsuru, carî muameleler açığı yanında, sermaye muamelelerinde bilhassa son yıllarda beliren bazı önemli gelişmelerdir. Bi-

lindiği gibi, 1950-53 devresi, Türkiye'nin yakın iktisadî tarihinde dış âlemden en geniş hacimde kredi temin ettiği ve borçlandığı bir devredir. Bu borçlanmalar bilhassa kısa ve orta vadeli krediler şeklinde olmuştur. Bilhassa 1954 den sonra bu kredilerin vadeleri gelmiş ve dış âleme ağır borçlanma, bugün umumi iktisadî düzeni sarsacak şekilde memleket ekonomisini tazyik altına almış bulunmaktadır. Bu tazyikin hacminin yıldan yıla nasıl arttığını göstermek için gene ilişik tablodaki resmî tediye bilançosu kalemlerine bakmak kifayet edecektir.

1953 yılında devlet borçlarından müteşekkil olan borç yükü ancak 48 milyon lira idi. Yani evvelki devrelerde dış âleme yapılan borç yüzünden, ekonominin faiz ve amortisman şeklindeki ödemeleri tutarı 13 milyonu buluyordu. Bu meblâğ ihracatımızın takriben %5 i kadar cüz'î bir hacim işgal ediyordu. 1954 yılında bu mahiyetteki ödemeler (dış âmme borçları faiz ve amortismanları 84, özel sermaye ihracı 2, ithalât kredileri ve kliring bakiyeleri ödemesi 48, EPU bakiyesi 4, hata ve noksan diye adlandırılan mahiyeti meçhul ödemeler 66 milyon olmak üzere) 202 milyon liraya çıktı. Bu derece sür'atli artış, dış borçların faiz ve amortisman ödemeleri tutarını, ihracatın %20 si üstüne çıkardı. Bu mahiyetteki borç ödemelerinin 1955 yılında ekonomi tizerindeki yükü aynen devam etti. Yukarda-

ki nisbet 1955 de %19 du. 1956 senesinde ise, geçmiş devre borçlarının ekonomi üzerindeki yükü, görülmemiş bir seviyeye çıktı. Dış borç faiz ve amortismanları tutarı 322 milyonu aştı. Bunun ihracata nisbeti ise rekor bir seviyeye erişerek, %34 ü aştı. Başka bir ifade ile mazideki borçlandırmalar, halihazırda ihracat gelirlerimizin üçte birine haciz koyacak nisbete eriştirildi.

Dış âlemle münasebetlerimizdeki gelişmelerin son yıllarda almış olduğu bu istikameti endişe verici bulduğumuzu üç yıldır yazagelmekteyiz. Buna cevap olarak, resmî nutuklarda ve bütçe gerekçelerinde tekrarlanan sözler hakikaten hüznün vericidir. "Gelişmekte olan bir memleketin tediye bilançosu açığı vermesi zaruridir. Dış âleme olan borçlarla yatırım malları getiriyoruz. Binaenaleyh korkulacak bir şey yoktur" tarzındaki naif ve âmiyane bir iddia, usanç verici bir nakarat halinde yıl be yıl tekrar edilmektedir. Bunu yazanların ve resmî beyanlara geçecek tarzda mütalâa verenlerin, hakikaten en basit iktisat bilgisinden mahrum halde olduklarını, yahut da "nabza göre şerbet vermeyi" hususî bir ihtisas haline getirdiklerini farzetmekten başka bir sık yoktur.

Dış âlemle münasebetlerimizde beliren tehlike bu derece aşıkâr bir hale gelip, günlük hayatımıza sirayet ettiği halde, derdi görmemekte ısrar, hakikaten elem verici bir manzaradır.

EMNİYET SANDIĞI

1957 Yılı Tasarruf Hesapları İkramiyeleri

Çiftahavuzlar'da

APARTMAN DAİRELERİ

Bahçelievler'de

ARSALAR

Zengin PARA İKRAMİYELERİ

1 kişiye **120.000** Liralık AYLIK GELİR İkramiyesi

ÖĞRENCİ Hesaplarına **35.000** Liralık

TAHSİL İkramiyeleri

olarak en az

500.000 Liradır.

Ayrıca **2 MİLYON** Liralık

Mesken Edinme Kredileri

(İpotek Karşılığı)

Apartment daireleri
Zengin para ikramiyeleri

Ünlü - pamuklu
satışlarımızda **10** TENZİLÂT

**MEVDUAT SAHİPLERİNE
EN FAZLA MENFAAT
SAĞLAYAN BANKA**

Hesap açtırmakta acele ediniz

SÜMERBANK

FORUM'UN İKTİSADİ MÜŞİRLERİ

SEKTÖRLER	Ünitsi	Geçen Yılın Aylık Ortalaması	Geçen Yıl Bu Ay	Bir Evvelki Ay	Hali Hazır Bilinen en son ay	En Son Ay	En son aya göre		
							Geçen Yıl Ortalaması Farkı	Geçen Yıl bu ay farkı	Bir evvelki ay farkı
I. İstihsal :									
Linyit (Devlet)	1000 ton	172.6	135.1	190.5	175.2	II	2.6	40.1	-15.3
Maden Kömürü (Dev.)	1000 ton	490.7	446.8	497.2	509.4	II	18.7	42.6	12.2
Çimento (Devlet)	1000 ton	12.2	15.4	14.6	23.4	XII	11.2	8.0	3.8
Ham Demir (Devlet)	1000 ton	18.8	16.7	156.7	18.2	II	-0.6	1.5	-
Ham Çelik (Devlet)	1000 ton	16.0	14.5	16.9	14.7	II	-1.3	0.2	-2.2
Bakır (Devlet)	1000 ton	2.1	2.2	1.4	1.3	II	-0.8	-0.9	-0.1
II. İnşaat :									
Bina ruhsatları	Adet	4315	5391	5247	5289	VIII	974	-102	42
Yüz ölçümü	1000 m ²	518.8	640.1	732.5	633.2	VIII	114.4	-6.9	-99.3
Kıymet	Milyon TL.	73.4	84.5	103.8	113.5	VIII	40.1	29.0	9.7
III. Ulaştırma :									
Taşınan yük D. Y.	1000 ton	949.0	1237.0	1584.0	1708.0	IX	759.0	471.0	124.0
Taşınan yük Dz. Y.	1000 ton	97.0	130.0	36.2	48.0	XII	-49.0	-82.0	11.8
IV. Çalışma :									
İş yerleri sayısı	1000 Adet	19.1	19.3	20.558	20.617	XII	1.5	1.3	0.059
İşçi sayısı	1000 Adet	485.0	525.1	546.0	545.9	X	60.9	20.8	-0.1
V. Fiyatlar :									
Geçinme - İstanbul	1948 = 100	153.0	155.9	156.7	157.0	I	4.0	1.1	0.3
Geçinme - Ankara	1948 = 100	153.0	153.2	158.3	160.0	I	7.0	6.8	1.7
Toptan eşya	1948 = 100	148.0	144.3	164.0	168.4	II	20.4	24.1	4.4
VI. Dış Ticaret :									
İthalât	Milyon TL.	95.0	129.7	77.4	115.3	II	-20.3	-14.4	37.9
İhracat	Milyon TL.	71.1	93.4	108.1	75.1	II	4.0	-18.3	-33.0
VII. Para :									
Tedavül hacmi	Milyon TL.	2132.5	1955.4	2646.8	2581.9	IV	449.4	626.5	-64.9
Altın ve döviz mevcudu	Milyon TL.	-171.2	-254.4	-36.0	-39.5	IV	81.7	164.9	-3.5
Reşat Altını	T. L.	98.39	102.50	121.00	130.50	IV	32.11	28.00	9.50
Külçe	T. L.	11.28	12.90	15.35	16.45	IV	5.17	3.55	1.10
Dolar	T. L.	10.56	10.55	9.25	9.00	IV	-1.56	-1.55	-0.25
VIII. Kredi ve Mevduat :									
Umumi Kredi yekûnu	Milyon TL.	5805.2	5604.2	6795.2	6195.2	XI	990.0	1191.0	98.5
Ticari kredi	Milyon TL.	3662.7	3663.4	4361.6	4401.8	XI	739.1	738.4	40.2
Zirai kredi	Milyon TL.	1558.9	1406.5	1732.1	1800.0	XI	241.1	393.5	67.9
İpotek Mukabili Kredi	Milyon TL.	438.7	403.5	443.3	429.6	XI	-9.1	26.1	-13.7
Sınai kredi	Milyon TL.	144.9	130.3	159.7	163.8	XI	18.9	33.0	4.1
Mevduat yekûnu	Milyon TL.	3986.5	3663.3	4532.6	4593.0	XI	596.5	919.7	50.4
Vadeli mevduat	Milyon TL.	690.7	651.6	852.8	852.8	XI	162.1	201.2	0.0
Vadesiz mevduat	Milyon TL.	3345.8	3011.6	3679.8	3730.1	XI	384.3	718.5	50.3
IX. Maliye :									
Devlet Varidatı	Milyon TL.	240.7	202.6	225.5	243.8	I	3.1	41.2	18.3
Hazine mevcudu	Milyon TL.	118.1	110.4	221.8	223.0	III	104.9	112.6	1.2
Dalgah borçlar (iç)	Milyon TL.	1570.0	1558.9	1610.2	1605.8	XI	35.8	46.9	-4.4
Dalgah borçlar (dış)	Milyon TL.	202.0	206.8	324.0	313.9	XI	111.9	107.1	-10.1
Konsolide borçlar (iç)	Milyon TL.	985.0	990.2	981.4	991.5	XI	6.5	1.3	-10.1
Konsolide Borçlar (dış)	Milyon TL.	767.0	771.7	873.9	872.9	XI	105.9	101.2	-1.0

SON İKTİSADÎ GELİŞMELER

İSTİHSAL: Çimento için yeni rakkam bulunmamıştır. Kaynakta yapılan tashihi- lere göre, Maden Kömürüne ait XII. inci ay rakkamı 529.2 yerine 529.7 olacak ve Ham Demire ait XII. inci ay rakkamı da 13.6 yerine 27.0 olacaktır.

Bütün kalemlerde geçen yıla nazaran artış devam etmiştir; bakkır bu umumî trend de bir istisna teşkil etmektedir. Linyit ve Ham Çelik istihşâlinde de geçen aya nazaran önemli azalmalar var ise de geçen yılın aynı ayına nazaran istihşâl artmıştır.

İNŞAAT: İnşaat sektöründe gerek alınan ruhsatlarda, gerek yüz ölçümünde geçen yıla nazaran azalmalar vardır. Bunun la beraber, kıymette geçen yıla nazaran cüz'î bir artış görülmekte olması şayanı dikkattir.

ULAŞTIRMA: Demiryolları nakliyatı için yeni rakkam bulunmamıştır. Denizyolu nakliyatındaki önemli azalma geçen yıla nazaran devam etmektedir.

ÇALIŞMA: Geçen yıla nazaran sigortalı işçi sayısında ve iş yerleri sayısında ba-

zı artışlar müşahade edilmektedir. Buna mukabil, işçi sayısında geçen aya nazaran cüz'î bir azalma vardır.

FİYATLAR: Fiyatlar için, toptan eşya hariç, yeni rakkam bulunmamıştır. Top- tan eşya fiyatlarında artış berdevamdır. Fiyat endekslerine giren maddelerde, bah se konu son ayda da kıtlıklar görüldüğüne ayrıca işaret etmek lâzımdır.

DIŞ TİCARET: Gerek ithâlât, gerek ihracatta geçen yıla nazaran önem'i azalma lar devam etmektedir. İthâlâtta geçen aya nazaran önemli bir artmanın yanında ihracatta önemli bir azalma vardır.

PARA: Tedavül hacminde, geçen aya nazaran bir azalma varsa da geçen yıla na zaran önemli bir artış da mevcuttur. Geçen yıla nazaran altın ve döviz mevcutla- rımızdaki düzelme devam etmektedir; bu- nunla beraber, açığımız hâlâ önem'idir; geçen aya nazaran da açıkta ehemmiyetli bir artışın vuku bulduğuna işaret etmek lâzımdır. Altın fiyatlarında geçen yıla ve geçen aya nazaran önem'i artışlar vardır. Buna mukabil, dolar fiyatındaki düşme te-

mayülü devam etmiş ve hatta geçen yıla nazaran daha düşük bir seviyeye inmiştir; bununla beraber, resmî kur ile karaborsa kuru arasındaki fark el'an büyüktür.

KREDİ ve MEVDUAT: Kredi yekûnla- rındaki artışlar geçen yıla nazaran önemli nisbette devam etmiştir. İpotek mukabili kredi hariç geçen aya nazaran bütün kredi kalemlerinde artışlar vardır.

Mevduatta da geçen yıla nazaran ö- nemli artışlar berdevamdır. Geçen aya na- zaran mevduat yekûnundaki artış münha- sıran vâdesiz mevduattaki artıştan ileri gelmiştir.

MALİYE: Devlet varidatındaki artış temayülü, gerek geçen aya, gerek geçen yı- la nazaran muntazaman devam etmektedir. Hazine mevcudunda da geçen yıla nazaran önemli artışlar vardır.

Devlet borçları için yeni rakkam bul- namamıştır.

NETİCE: Bu müş'irler de, ekonomimiz deki enflasyonist kuvvetlerin tesirlerini ic- ra etmeye devam ettiklerini göstermekte- dir.

Okurların forumu

Muhalefetin Vazifesi

Muhalefetin vazifesi muhalefet etmektir.
-Ramsey Mc. Donald-

Evet, tekrar ediyorum, muhalefet bilhas- sa ana muhalefet partisi durumunda olan C. H.P. son zamanlarda görevini gerektiği şekil- de yapmamıştır. Bunun sebepleri nedir? Muth- temel ki, memleketteki şartların, yasaların muhalefet görevini yapmaya elverişli olma- dığı özürü ileri sürülecektir. Doğrudur. Ama bu böyledir diye, muhalefet karakterine uyma- yan, iktidarın kendi faydası için enpoze ettiği uyuşturucu bir bahar havasına kanmak da o derece doğru değildir. Bizde muhalefetin gö- revini takdir şimdide kadar kolay olmamış- tır. Muhalefet, iktidara sözünü dinlemediğini görünce ya sabrını tüketip küsmüş, boykot et- miş, ya da bahar havası teranesiyle yumuşayıp iktidardan istediğini elde edebileceğini ummuş- tur. Oysa muhalefetin tutumu bu iki kutbun ortasında istikrarlı bir yol olmalıdır. Bu yol- da, muhalefet daima tenkit edecektir, kanun gerçeğinde sert söyleyecektir. Sert söyle-

mek, sövmek değildir. Muhalefet temyiz de- ğil, dâvâcıdır.

FORUM'un 15 Mart 1957 tarihli sayısın- da çıkan mektubunda; C.H.P. Liderinin son bütçe görüşmelerinde ortaya çıkan yeni tutu- munu tenkit etmiştim. Ankara'dan bir arkadaş, Bay Ergun Önen 1 Nisan tarihli FORUM'da bana cevap veriyor ve beni haksız, fikirlerimi "gülünç", "saçma" buluyor. Bay Önen benim fikirlerimi tırnak içinde özetlerken, anlamın- epeyi değiştirmiş.. Bu sebeple hem fikirlerimi biraz daha açmak, hem de son günlerin en çok üzerinde durulan iç politika olayı haline gelen bu konuda biraz daha tartışmak iste- rim.

Olayı; a— Bütçe görüşmelerinde muhale- fetin görevini yapıp yapmadığı, b— Bahar havasının rejimi çıkan yola götürüp götür- meyeceği, c— Şahsî - hissi endişelerin varit bulunup bulunmadığı, olmak üzere üç noktada toplamak mümkündür.

Birinci noktada; muhalefet ilk akla gelen ve benim de bahis konusu ettiğim C.H.P.- büt- çe görüşmelerinde görevini yerine getirmemiş- tir. Başta Ekrem Alican olmak üzere Hür. P. ekibinin yaptığı sert, fakat seviyeli tenkitlerin göz doldurduğu, umumî efkârca kabul edil- miştir. C.H.P. nin ise ne kadar yetersiz kaldı- ğı açıktır.

İkinci noktada; Bahar havası teranesi, C. H. P. nin iktidara yakınlığından (C. H. P. - İktidar yakınlığı dahi değil) ibaret kalmış- tır. Başbakanın son basın toplantısı ve İnönü- nün tutumuna karşı takındığı tavır hatırla- rıdadır. Şimdi, bunu bir tecrübe diye sineye çekip, yeniden "Muhalefetin vazifesi tenkittir azizim, tenkit!.. mi dememiz gerekecek?. Evet, tenkit!. Ve iktidardan beklenen de tahammül. İstenen bu olmalı değil midir? Oysa biz hâlâ şarkkârî naz ve işvelerle vakit geçiriyoruz. Bugün, ben, halk kütesinin hergünkünden da- ha şiddetle gerçek demokrasiyi arzulaması, bu isteğini tavizsiz ve müsamahasız yerine getir- meye çalışması gerektiği inancındayım. Bu iş- teği bugünkü durumda dile getirecek olan mu- halefettir, aydınlardır. Derdimiz ise aydınlardan yana değil midir? FORUM'un eski sayılarını söyle bir karıştırm, okur mektuplarının hiç değilde yarısı aydınlardan dert yanar, Ateş ol- mayan yerden duman çıkmaz.

Bahar havasının çıkar yol olmadığı yo- lundaki kanıma delil olarak, Nadir Nadi'nin nadir başmakalelerinden sonuncusunu göstere- rek, bu konuyu kapayacağım.

Üçüncü nokta: şahsî hissi endişeler meselesidir.

Lider politikacılar, halk psikolojisine dikkat etmek ve saygı göstermek zorundadırlar. Her insan için tabii olan bir husus, lider politikacılara ait bulduğunda ve onların ufak bir kayıtsızlığı sonucunda halk vicdanını zedeleyebilir, orda şüphe uyandırabilir. Örneğin, 1. Ocak'ın, torunu Ayşe Toker'le çekilen resmi. (Bu, Metin Tokerin hapse olduğu bir fotoğraf için kullanılan bir imajdı benim ilk yazımda.) Resmin yayımlanması elbette normal bir şeydir. Hatta C.H.P. nin bundan, halkın merhamet duygusuna dokunarak, faydalanması da normaldir. Fakat İktidara karşı sulh taarruzuna geçildiği bir sırada, merhamete dokunma şüphesinin uyandırılabilceği bir yola sapılması, haklı olarak, halk vicdanını sarsar ve bu şüpheyi uyandırabilir. Bu sırada o resmin yayımlanmamasına dikkat edilmeliydi. Bir başka deyişle, sulh taarruzu için, M. Toker'in hapse girdiği hafta başlangıç seçilmemeliydi. Bunda herhangi bir özel hesap olmadığının kabul ederiz, ama yine de bu, halk vicdanının zedelemesini önleyemez. Halk psikolojisinin ancak sezilebilen bu özelliğini, lider politikacılarımızın bilmesi ve dikkate alması gerekir.

Şahsî endişe konusunda ikinci bir husus: Bütçe görüşmelerinde Hür.P. nin ön plana geçtiği açıkça görülmüştür. C.H.P. gömülü kaldığı siliklikten kurtulmak için, iktidara yakınlaşma foormülünü bulmuştur. Bu da şahsî endişe, şahsî hesap kapsamına girmez mi; C.H.P. nin şahsî hesabı? Evet, o da bir taktiktir; taktiktir ama, böyle bir öne geçme taktiği daba çok tiyatro kumpanyalarına yaraşır değil midir?

Bu muhalefete ihasettir. muhalefet muhalefete ihanet eder; sonunda bütün bunlar birleşir, rejime ihanet, memlekete ihanet olur..

A Nail — Erzincan

Batılı Olma ve Program

Forum Yazı Kuruluna,

1839'dan bu yana (Batı Uygarlığı)nı ülkemize getirmek, ulusumuza anlatmak istiyoruz. Batı uluslarının davranışlarına benzer bazı davranışlarımız da, 1839'dan sonra oldu. Gerek san'atta gerek yönetimde yeniliği ellerimizde tutma çabamızın yüzonsekiz yıllık bir geçmişi var. Bu geçmiş; duru, ilkeli bir geçmiş değildir. İçinde barış yılları kısıdır. Dışarda, içerde büyük döğüşler olmuş (Varolmak veya olamamak) uğruna bir yüzyıla yakın bir zaman uğraşmış, yıpranmış, durmuşuzdur. (Hasta adam, ölecek adam, mirası paylaşılacak adam) lar olarak değerlendirilmişizdir. Sonunda bu yargıya olmaları hesaptı, her bölümü önceden düşünülmüş programlı bir savaşın sonunda yenmiş sağ kalmasını bilmişizdir.

Otuzdört yıldır bu sağlığı; yenileşmek, çağdaş uygarlığa çıkabilmek duygusu ile

besliyoruz. Yönetmenlerimiz otuzdört yıldır bu kanının Türk ulusu için gerekli olduğuna inanıyorlar. Biliyorlar, değerlendireyorlar. Ama bu sözde kalıyor. Yerine geldikleri yönetmenlerin unutmaya hastalıklarına yakalanıyorlar. İlkeli, düzenli, programlı eşitler yönetiminin istediklerini akıllarına bile getirmek istemiyorlar. Bu yüzden yakalandıkları hastalığın ileri yürüyüşümüze, batıya yaklaşmamıza engel olduğunu anlatmak ta oldukça zor oluyor. Çoğu zaman anlatacak aydın çıkmıyor. Bu acı gerçeklerin içinde bozulmaya yüz tutmuş, zaman zaman varlığına inananları, geleceğine güvenenleri umutsuzluğa düşürmüş yeni yönetimimizde, program ve düzen eksikliğini görüyoruz.

Cumhuriyetin on yılındaki çalışmalarının sonucunun öğünç verici olmasının sebebi programlı oluşundandır. İkinci on yılın yarısının çoğunda da bu programın devamını buluyoruz. Ancak bu on yıl içinde büyük bir savaş, yönetimdeki değişiklik bu oluşa etki etti. 1945'e dek yavaşlayan bu oluş 1950'ye kadar yeni baştan tutunmak istemiş, 1950'deki değişiklikle bu ödev yeni gelen hükümetin çalışmaları ile sağlanacak bir şekil almıştır.

Değişmenin büyük faydalar sağlayacağına inananlar artık teşkilatlanmanın, programlı olmanın ilmi kurullarla gerçekleşeceğini sanıp sevinmişlerdir. Bu sevinç kısa sürmüştür. Değişme ile beraber kayırmalar, kınamalar, kötülenmeler yılları başlamıştır. Programıyla, davranışları arasında sayısız aykırılıklar olan bir Değişmez Başbakan çağı açılmıştır.

Yeni hayatımız bu sıralar oldukça ilgi çekici olmış; yiyecek, yakacak, giyecek maddelerindeki genel fiyat artışları, fabrikalaşmanın, barajlaşmanın, küçük ölçüde çeşmeleşmenin programsız, plânsız verileriyle şallanmak istenmiştir. Eşitler yönetiminin ana kurallarına yönetimde yeni bir ulus olarak bir kural eklemek yoluna gitmemişizdir. Böylelikle maddî çalışmalarımızda programsızlık ulusal emeği boşa, ülküsüz kullanmış, hukuk hayatımızda da ana haklarımızdan koparmalar yapabilmek için uğraşanları çoğaltmıştır. Ve programsızlığın yarattığı, kültürsüzlüğün koruduğu bir karmakarışıklık meydana gelmiştir.

Kol kırılınca yen içinde katmıyor. Biz bize değiliz. Toplumsal kalkınması ulusal kişiliği dikkatle gözetlenen bir devletiz. Orta Doğu'da sözü geçer bir devletiz. Dengesinde ağır basan bir varlığımız. Programsızlığın bize getireceği sıkıntılar, bu ağırlığa etki eder. Barış anlayışlarından dolayı yanlarında bulunduğumuz batılıların sevgilerini saygılarını azaltabilir. Oysaki biz programlı, plânlı çalışmak anlayışına bugün dünden daha çok muhtacız.

Görmezlik, bilmemezlik yapmaya- lım. Batılılar programsızlığı, ilkesizliği As-

yalı ulusların niteliklerinden sayıyorlar. Le Figaro gazetesinde André Siegfried: (Batının Üstünlüğünü Sağlayan Ana Kaynak, Tenkit Hürriyeti) başlıklı yazısında bunu açıkça söylüyor. Makalenin bir paragrafı aynen şöyle: (Biz batılılar istihsalin idari safhasına erişmiş durumdayız. Binlerce yıldan beri insan istihsalinin el emeğinin mahsulü idi. Daha sonra endüstri devrimi ile istihsal teknik meydana getirmeye başladı. Bugün ise istihsalin idari faaliyetler meydana getirmekte ve bu da birer bir organizatörler çağına götürmektedir. Hiç şüphesiz son derece karışık ve anlaşılması güç bir istihsal ve gene çeşitli kimselerden müteşekkil komplike bir ekip karşısında sadece teknik kifayet etmez. Bunun için idare lâzımdır. Yani organizasyon, teşkilatlanma lâzımdır. Bundan hedefe ulaşmanın mânasını, önceden tahmin etmenin ve en nihayet idare etmenin mânasını anlıyorum. Doğulu bugün dahi teşkilatlanmanın mânasını henüz kavramış değildir. Şöyle doğuya doğru bir yolculuğa çıkın, daha ilk geçeceğiniz hudutta ihmalcilikle adam kayırma gayretile kendini kaidelerden azade hissetme anlayışı ile karşılaşacaksınız.) "1"

Asya kıtasını Avrupa'ya bağlayan top- raklardayız. Konumuyla gövdesi Asya'da, başı Avrupa'da olan bir ülkenin sahibiyiz. Öğünürüz. Şu varki bu konumun bize söylemek istediğini anlamalıyız artık. (Ya devlet başa, ya kuzgun leşe) diyerek yaşamış yönetmenlerin sonlarını her ulustan çok iyi bilmeliyiz. Unutmamalıyız Atatürk, Türk ordularına (İlk hedefiniz Akdenizdir ileri) derken Türk ulusuna da ordularının kazandığı büyük zaferin getireceği hayatta da Akdeniz'in medeniyetini ilk hedef olarak söylemek istemiştir. Ve Atatürk Çan Kay Şek'in deyimiyile (Doğunun uluslarına uyanın) diyen adam, hayatında programsız, düzensiz hiç bir iş yapmamıştır. Olayların zamanında yaptığı ikazlarla uyarıyoruz. Görme- yenlere, anlamayanlara bilimsel yollarla anlatmak bugün en çok Forum'a düşüyor. Saygılarımla.

Mehmet Ertuğay

(I) 17/2/1957 tarihli Ulus Gazetesi. Çevirme. S. 4, sütun 2.

Köylerimiz Nasıl Kalkınır

Forum Yazı Kuruluna,

Forum'un 11 Nisan sayısında «Gürün»lü okuyucu Z. Büyüktanır «Okurların Forum»unda köy kalkınması meselesine temas ediyor. Bu konuda yazılar «sporadic» olmaktan daha hâlâ kurtulamadı. Zaman zaman gazete sütunlarında bu konu ile ilgili yazılar çıktı. Bu arada İç İşleri Bakanlığında Sadık Artunmaç'ın «Köylerimiz

Nasıl Kalkındırabiliriz?» başlıklı kitabı 1955'de yayınlandı. Nusret Köymen'in köyçülük ve köy kalkınması ile ilgili bir çok kitap ve broşürleri çıktı. Bütün bunların bir köyçülük kampanyası adı altında milletçe benimsenme zamanı artık geldi. Köy ile şehir arasındaki farkın bizim memleketimizdeki kadar büyük olduğu Güney Amerika, Asya ve Afrika ülkelerinde «Community Development» adı altında eğitim, sağlık, iyi yaşama ve verimi artırma alanlarında büyük gelişmeler yapılıyor. Hindistan «5 Yıl» plânında Community Development'e gerek sosyal, gerek iktisadî kalkınma bakımlarından çok önem veriyor.

VI ncı Maarif Şûrasının raporunda halk eğitimi üzerinde bilhassa durulduğunu sevinçle karşıladık. Tümsel anlamda bizi köy kalkınmasına götürecek en kısa yol halk eğitimi yolu olacaktır zannediyoruz. İleride kurulması muhtemel olan «Halk Eğitimi Genel Müdürlüğü»nden bekliyoruz bu işin yürütülmesini; ve halk eğitimcilerinin sade okuma yazma öğretmekle yetinmeyeceklerini, bu arada halkın yaşama standardını yükseltmek için «Kendi kendine Yardım» prensibini köylüye benimsetmeğe çalışacaklarını ümit ediyoruz. Birleşmiş Milletlerin sosyal kalkınma ile ilgili neşriyatından halk eğitimi anlamı ve tekniği üzerinde yazılmış broşürler her halde bu iş ile uğraşan aydınlarımıza yol gösterecektir. Bu işin «Çalışma Grupları» (team) ile yürütülmesi başka memleketlerde muvaffak olmuş bir metot'dur. Seyyar sinemanın, afişlerin, gurup mensuplarının ortaya koydukları amatörce verilmiş eğitsel oyunların, köylü ile yapılan sohbetlerin köy kalkınmasında büyük rolü olmuştur. Bu gurup mensupları öğretmen, sağlık memuru veyahut ebe, ziraat ile ilgili kimseler, tatil zamanında bu guruplarla çalışmaya vakit ayırabilen yüksek tahsil gençleri ve daha «Sosyal Yardımcı» ruhlu enerjik elemanlar olacaktır.

Köy konusu ile ilgilenenlerin birbirileri ile teması geçerek aralarında bir fikir birliği kurmaları için «Forum Fikir Kulübü»nden faydalanmaları en kolay yol olur. Forum'un bu öncülüğünden istifade ederek ümit ederiz köy kampanyasının başlamasında ilk adım böylelikle atılır.

Saygılarımla.

Ümit Çiftçi — Londra

Maarifimizin Ana Meselelerinden Biri

Forum Yazı Kuruluna,

Altıncı Maarif Şûrasını gördükten sonra maarifimizin ana meseleleri hakkında düşündüklerimizi söylemeğe; maarif davamızın temeli ve esas unsuru olan öğretmen mevzuundan başlayacağız.. Şûra karar ve

tasarıları meclise verilirken veya mecliste müzakere edilirken, nazara alınır da binlerce öğretmen, öğretmenlik mesleği ve maarifimizi topyekûn ilgilleyen meselede, karınca kaderince bir hizmetimiz olabilir ümidiyle, bu husustaki düşüncelerimizi kısaca arzdan kendimizi alamadık.

Forum'da bundan evvelki iki yazımızda da temas ettiğimiz ve gelen yabancı mütehasısların hemen hepsiyle, maruf maarifçilerimizin de ittifakla kabul ettikleri gibi; ne taraftan ele alırsanız almız... Maarif davası döne dolaşa iyi öğretmen, okul ders aracı esaslarına dayanır ama hiç şüphesiz bunların da en mühimi iyi öğretmendir. Öğretmen kifayetsiz olunca okul binası ne kadar iyi, malzeme, ne kadar çok olursa olsun gene bir şey elde edilemez. Ama iyi öğretmenler mahdut imkânlarla bile mühim neticeler elde edebilirler.

Türkiyemiz, bilgili, azimli, imanlı memleketi için kendini karşılık beklemeden feragatkârca davaya hasredecek öğretmenlerden mahrum oldukça; bir değil yüz şûra toplansak, yüz halk eğitim derneği kursak sonuç gene boş olur.. Maarif Vekâletinde bu işlere bakacak bir umum müdürlük değil, bu işi için ayrı bir bakanlık kurulsa elde her bakımdan tatminkâr, maddeten de kısmen olsun tatmin edilmiş kifayetli öğretmen olmadıkça, şimdiye kadar olduğu gibi bundan sonra da bir-iki ufak tefek, hayati ehemmiyeti olmayan tâli mesele halledilir. Ama realitede sonuç gene sıfır kalmaya devam eder. 1839 dan beri olduğu gibi arınan hiçbir zaman bulunup beklenen elde edilemez. Bu davanın halli sayın Prof. Mümtaz Tarhan'ın üç sene evvel neşrettiği: «Maarifimizin Ana Davaları ve hal çareleri» adlı kitabında çok güzel belirttiği gibi: mevcut sistemi toptan değiştirip; millî bünyeye uygun ve bugünün ihtiyaçlarına lâaykiyle cevap verebilecek, öğretmen okullarına kavuşmamızla mümkün olabilir. Bu da mevcut öğretmen okullarının programlarını dayandıkları sistemden tamamen ayırarak; mütehasıslara bünyemize uyacak modern programlar hazırlatıp; o prensiplere göre tedrisat yaptırmakla kabil olabilir. Millî esaslara dayanan programlar yabancı uzmanlardan da faydalanılarak yapıldıktan sonra; mesele aşağıda arz edeceğimiz maddelerdeki esaslar dairesinde kolayca halledilebilir, sanısındayız.

1) Öğretmen okullarına, öğretmenliğe kabiliyetli oldukları, her öğretmen okulu mümkün olmazsa her eğitim enstitüsünde kurulacak veya mevcut psikotekni laboratuvarlarında esash şekilde tesbit edilmiş öğrencileri almak.

2) Bu şekilde alınan öğrencileri birinci yıl sonunda okulların, mesleki danışma kurulları, meslek dersleri öğretmenleri ve psikotekni laboratuvarları uzmanlarıyla birlikte yeniden tetkike tâbi tutup, öğretmenliğe kabiliyeti olmayan ve sevmiyenlerini başka okullarda okumak şartıyla serbest bırakmak veya kabiliyetli oldukları meslek ve sanat okullarına devretmek..

3) Öğretmenliğe kabiliyetli olanların da öğretmenliğin hangi kademesinde fay-

dah olacaklarının tesbiti ve ona göre yetiştirilmesi.. Halk eğitimi için de organizasyoncu öğretmenler yetiştirilmesi..

4) Öğretmen okulu bitirenlerin eğitim enstitüleri gibi, imtihanla öğretmen olmak şartıyla, yüksek öğretmen okulu, edebiyat, fen fakültelerine alınıp, milli müdafaa'nın bir miktar subaya yaptığı gibi, maaslarıyla, burslu veya yatılı olarak Maarif Vekâletince okutulması.. Bunun için lise bitirmeyi vermiş olmak da şart koşulabilir..

5) Eğitim Enstitüsü mezunlarına; imtihanla yüksek öğretmen okuluna tercihan girip, iki sene okuduktan sonra lise öğretmeni olma hakkı tanımak.

6) Köylere tayin edilen genç öğretmenlerin seminerler ve kurslarla yetiştirilme ve maddeten daha fazla tatminleri..

7) Hakikaten çalışanların türlü tesirlerden uzak olarak takdir edilmesi. Bu günkü gibi suyu getirenle testiye kıranı bir tutup, hattâ ikincisini tercihe imkân vermeyecek katı tedbirlerin alınması.

8) Mevcut öğretmenlerden halk eğitimine meraklı ve kabiliyetli olanları bu iş için kurulacak teşkilâta çalıştırmak gayesiyle kurslarla yetiştirip görevlendirmek.

9) Öğretmenlerin bilhassa ilkökul öğretmenlerinin yıpranma payı v.s. ile maddeten tatminleri.

10) Bütün öğretmenlerin zaman zaman açılacak tekâmül kursları, tatil okulları seminerlerle mesleki bilgi ve tecrübe bakımından takviyesi, mesleki formasyonlarının her bakımdan inkişafı sağlanmadıkça maarif davamız halledilemez. Üstelik bu dava günden güne karışır. Dertlerimiz müzminleşerek artmaya devam eder.

Yukarıda esaslarını kısaca belirtmeğe çalıştığımız sistem, büyük maddî külfetler v.s. de istemez pek.. Mevcut imkânlar dairesinde eldeki uzmanlarla birlikte, celp edilen veya edilecek yabancı uzmanlarla çalışırken bir yandan da Avrupa ve Amerika'ya gönderilenler yetişince mesele kolayca halledilir. Bu suretle hem öğretmenlik cazip hale gelir, hem de kabiliyetli gençler öğretmenliğe heves ederler. Maarif davamız istediğimiz şekilde hal yoluna girer...

İ. Hakkı NUDRALI

Alkışlama İle Yuhalama

Forum Yazı Kurulu'na,

Forum'da yuhalama üzerine, müzik tenkitçimiz ile derginin okuyucuları arasındaki tartışmayı yakından izliyorum. Kendi kendime hangi görüşü tutayım diye kaç defa sorduğum halde bir türlü sağlam bir sonuca varamadım. Zaten yuhadan yana olsam da, nedense soluğum bu sesi çıkarmaya bir türlü elvermiyor. Tek vardığım sonuç yuhacılığı tenkit eden Bedii Sevin'in görüşüne destek olarak ileri sürdüğü fikirlerin hiç de kandırıcı olmadığı idi. Bunları sırayla göstereyim:

Önce işin hukukiliği... Bedii Sevin pek keskin olarak verdiğimiz paraya karşılık «Opera idaresi karşımıza mutlaka beğeneceğimiz bir eser ve mutlaka beğeneceğimiz bir icra çıkarmak mecburiyetini yüklenmiş olmaz» diyor. Belki şimdiye kadar bu konuda bir dava açan olmamıştır, ama bu açılmaz demek değildir. Bilet satışında, satanla alan arasında bir akid meydana geliyor ve buna bağlanacak hukukî sonuçlardan bir tanesi de pek alâ bu olabilir. Ne var ki bu bütün öteki haklar gibi, bazı özel durumlar dışında, ancak yargılama ile elde edilebilir. Böyle bir dava ne kadar yaygın gibi görünürse de, sözü geçen Carmen gösterisini, seyircisine kötü bir şaka yapmak için Ankara'dan kaldırıp bütünü ile, Scala, Covent Garden veya Metropolitan'de oynatılıydı, bu ve benzeri davaların açılmasını bekleyebildik. Zaten yuhalamayı bu biçim bir hak gibi düşünmekte yanlış. Bu düşünüşü ve Bedii Sevin'in «alkışlamanın tersi alkışlamamaktır» formülünü, kendi müzik tenkitlerine uygularsak, şöyle söyleyebiliriz: Müzik tenkidinde övmenin tersi yermek değil, hiç yazmamaktır.

Bedii Sevin işi «sükûneti ihlâl» bakımından da ele alıyor. Bu pek doğru; ancak işin bir başka yüzü daha var. Yersiz bir alkış da yuhalama kadar rahatsız edici değil midir. Ben kendi hesabıma berbat icra edilmiş, berbat yazılmış bir eser sonunda, yüzümü buruşturmuş, ne yapsam diye düşünürken, benim bu ruh halimle alay eder gibisine arkadan gelen alkış sağanağını, yuhalamadan daha çok rahatsız edici buluyorum. Yalnız ben mi? Geçen aylarda buranın ünlü müzik tenkitçisi P.H. Lang Herald Tribune'de Amerikan opera seyircisinin yerli yersiz alkışlarının, bravolarının yaptığı zararlara sertçe çatan bir yazı döşendi. Gene alkış da «sanatkâr entrikalarında önemli bir silâh olarak» kullanılabilir. Dost sanatçıyı kayırmak için düzenli alkışlar, ve yuha yerine geçecek alaylı alkışlar gibi. Kaldı ki alkış yuhadan daha tehlikelidir. Zira vakti iyi ayarlanmış tek bir alkış veya bravonun, topluluk içinde bulaşıcılık, yayılış etkisi yuhaya göre daha çoktur. Yuha çok defa çıktığı gırtlakta kalır. Bu dediğimle ilgili olarak Bedii Sevin'in «Dinleyiciler ilk hükümlerinde çoğu zaman yanılır» fikri alkışlama bakımından da doğru olmasa gerekir.

Bedii Sevin yuhayı suçlu çıkarmak için, tarihte büyük eserlerin gerektiği gibi anlaşılmalı ve yuhalandığını ve tarihte hiç faydası görülmediğini yazıyor. Bir defa icranın yuhalanması ile eserin yuhalanmasını ayırmak gerekir. Tartışma konumuz icranın yuhalanmasıdır. Eserlerin yuhalanmasına gelince Bedii Sevin bugün büyük eser olarak tanınanlardan ilk çalışmalarında anlaşılmalı ve yuhalanmış eserlerin tam bir listesini kolayca verebilir, ama yuhalanmış da, hiç bir değer taşımadıkları için bugün bir kenara atılmış, unutulmuş eserlerin bir listesini verebilir mi? Ben derim ki veremez. Geçenlerde başka bir iş

inçin 18 inci yüzyıl boyunca Avrupa sahnelerinde oynanmış operaların adlarını veren Librariy of Congress'in koskoca iki gırtlık opera librettoları kataloğuna bakıyordum. Bu katalogda bugün adlarını müzik bilgincilerinin bile buraya bakmadıkça bilemeyecekleri yüzlerce ama yüzlerce opera adı gördüm. Bunların kaçının yuhalandığını, kaçının alkışlandığını ne ben bilebilirim ne de Bedii Sevin. İki müzik tenkitçisini müzik tarihini bilmemekle suçlandırırken, Bedii Sevin Avrupa'da Commedia Dell'Arta'nın ve ilk opera denemelerinin çürük yumurta ve yuha yağmuru altında yön bulup geliştiğini unutmuş görünüyör.

Bir yerde de işe geleneği karıştırıyor. Bizde operanın geleneği yoktur diyor. Bu kanıt tersine olarak da kullanılabilir. Opera geleneği olan yerlerde yuhalama daha çok eskiyi tutucu, gerici bir belirtidir. Çok köklü geleneği olan operalar değer ölçülerinde öylesine kalıplaşmış, tek biçim olmuştur ki kendi ölçüleri dışındaki şeyleri benimsemez, sert tepki gösterir. Örneğin Scala seyircisi Menotti'nin Konsolosu ilk oynadığı zaman eseri çok bağırırken yuhalarla karşılaşmış. Oysa Ankara Devlet Operası seyircisi aynı eseri ilk gördüğü anda kavramış, kolayca benimsemişti. Bana kalırsa yuhalama geleneği olan operada daha büyük bir tehliktir.

Bütün bu söylenenlerden sonra, tartışmaya yol açmış bulunan yuha, ne kadar girkin, kulak tırmalayıcı bir ses olursa olsun, yerini bulmuş bir sesleniş olduğunu Bedii Sevin'in aynı gösteri için yazdığı tenkidin «Bizet öldü» başlığından anladım, zira Bedii Sevin'in yargılarına büyük güvenim, inancım vardır.

Saygılarımla.

Metin And-New York

«Ahmet Sai'nin Korkusu

Sayın F. Lütfi Karaosmanoğlu'na

Ünlü yazarlarımızdan Samet Ağaoğlu üç hikâyesini birleştirerek «Büyük Aile» isimli bir kitap çıkardı. Kitabın ikinci hikâyesi «Ahmet Sai'nin korkusu» adlı olan daha evvel bir edebî dergide neşir olunmuştu. Fakat yazarın sonradan yaptığı bazı ilâvelerle hikâye hem daha kuvvetlenmiş ve hem de kahramanın iç alemini ifşa eden bir otokritik belgesi haline gelmiştir.

Bu hikâyenin kahramanı Ahmet Sai'yi hatıra defterine karaladığı satırlardan tanıyoruz. Yakın bir arkadaşının ölümü üzerine devamlı bir ölüm psikozuna tutulmuş olan Ahmet Sai, hayat ve ölüm meselelerini derinliğine eşeleyerek düşündüklerini hatıra defterine işliyor ve bu suretle hikâyenin yazarı bu mevzulardaki düşüncelerini açıklamış oluyor. Ahmet Sai hatıra defterine şunları yazıyor:

«İçimdeki hercü merci alemden saklayabilmek, daldığım karanlık dehlizi

«belli etmemek, bir hastalık halinde «müptelâ olduğum bu mel'un sabit fikrin başkaları tarafından anlaşılması-na mani olmak için ilk çare her kese «rengâ renk görünmektir. Giyimde rengâ-gârenk, yaşayışta, düşüncede, hareket-te rengârenk..» ve bir az sonra hatıra «defteri şöylece devam ediyor: «İçimdeki yıkıntının, ihtilalin, darma «dağınık oluşun farkına varacaklar diye «ödüm kopuyor O zaman beni deli «veya budala sanacaklar. İnsanlara hiç «bir şey belli etmemek için çektiğim «azap korkunç:..»

Ahmet Sai hatıra defterine karaladığı bu satırlara hayatını da uyduruyor Hikâyeden öğrendiğimize göre (elbiselerinde, gömleklerinde kravatlarında yaptığı değişikliği düşüncelerine de getirmeye çalışıyor. İş arkadaşları, dostları, hatta kendilerile ancak arada sırada görüştüğü kimseler onun insan, cemiyet, siyaset, ahlâk, icaret, sanat hülasa her sahada eskisinden çok fazla konuştuğunu, bir takım yeni fikirler üzerinde ısrarla durduğunu, uzun münakaşalara girdiğini görüyorlar. Konuşurken muhataplarını aşağıdan gören, istihfaf eden, hatta hakarete kadar giden tavurlar alıyor. Bütün manevî, mukaddes mefhumlarla istihzaya bağlıyor).

Bütün bu izahatla Ahmet Sai'yi çok yakından tanıyoruz. Hikâyeci kuvvetli kalemle kahramanını gözlerimizin önünde canlandırıyor. Fakat anlayamadığımız bir noktaya kalıyor. Ahmet Sai'nin içine düştüğü ölüm korkusile inançlarındaki bu değişikliğin ilgisi nedirki.. Ölümünden korkan, ve her gayretin mutlak bir ölümle neticelendiğine inanan vehamli bir adam olsa olsa dünyaya daha az kıymet verir, dünya nimetlerine dırsek çevirir ve eskilerin tabirile dervişane bir hayata döner.

Hikâyenin kahramanı işe aksine olarak hayata daha çok bağlanıyor, çok konuşuyor, muhataplarına hakaret ediyor, bütün manevî ve mukaddes mefhumları inkâr ediyor. Hatta, hikâyeden öğrendiğimize göre Ahmet Sai daha ileri giderek:

«Ahlak, ahlak, diyor.. Bu, zeki ve kur-naz insanların diğerlerini kendilerine «esir etmek içi kurdukları bir tuzakdan «başka bir şey değil. Beşeriyet bu ahlâk «prensiplerini yok etmedikçe huzura, «sükûna kavuşmayacak...» diye bağır-yor. (Say: 61).

İşte Ahmet Sai ölüm korkusile içine düştüğü psikolojik duruma ve mantıkî icaplara uymayan, yapmacık bir kahraman olarak karşımızd. Gerçi hikâyede kahramanın mesleki hakkında hiç bir ima ve işaret yok. Biz Ahmet Sai'yi bir politikacı veya bir Devlet adamı olarak kabul etsek bile bu kadar sahte ve bencil bir kişiliğe bürünmesine sebep göremiyoruz. Zaman zaman Ahmet Sai bu sahte görünüş altında alev alev yanan ruhunun acılarını ortaya dökerek «Yarabbi, kendi kendimi nasıl inkâr ediyorum. Benim olmayan fikirleri pervasızca nasıl söylüyorum. İki yüzlü ve iki cepheli olmak ne güç...» diye dert yaniyorsa da biz bu sah

te görünüşü de, bu nedamet hissini de kharmanın hikâyedeki durumuna uygun bulamıyoruz. Mademki muhitine ahlaksızlığı telkin ederek manevî bakımdan frensiz bir hayat yaşamaktadır. O halde kendi kendini böyle itiraflarda bulunması ne ifade eder.

Mademki, yaşama gücünü, hayatın değerini kaybetmiş ruhan hasta bir adamdır. O halde bu ahlaksızlıklara ve bu pişmanlıklara ne lüzum. Halk dilinde söylendiği gibi, bu ne perhiz, bu ne ahana turşusu...

Bununla beraber Samet Ağaoğluyu kuvvetli bir hikayeci olarak tanımaya devam edeceğiz. Çünkü, politika hayatının insan ruhunu yıpratıcı ve zaman zaman Ahmet Sai'nin vehimli haline düşüren hercü merci içinde kafasını ve kalemini kurtarıp bu kadar güzel eserler verebilmesi de büyük bir nimet. Rahmetli İsmail Habip'in "Politikanın kazandığını sanat kaybeder" diye güzel bir sözü vardır. Samet Ağaoğlu babadan kalma kabiliyetlerle bu sözün aksini ispat

etmiş, hem politikanın ve hem de sanatın kazandığı bir şahsiyet olarak kalabilmiştir.

Keşke, bütün politika adamlarımızın dilleri laf ettiği kadar elleri kalem tutsa da insan ruhunun derinliklerine inen böyle eserler verseler. Demokrasi iklimini yaratmaya çalıştığımız şu günlerde iklim yaratıcılarından birinin kaleminden çıkan ve insan ruhunun derinliklerini eşeleyen bu eseri, bütün sanatsever dostlara tavsiye ederiz.

Halim Köylü

Ne Diyorlar

Müstakil Sudan Bir Yaşına Bastı

Deryek ABEL

Mecmuamıza İngiliz Liberal Partisi İkinci Başkanı tarafından gönderilen aşağıdaki yazının, müellifinin bu mevzudaki ihtisası dolayısıyla, okuyucularımızı bilhassa alâkadar edeceğini tahmin ediyoruz.

1 Ocak 1956'da istiklâlini ilân eden Sudan, bu suretle Afrika kıtasının altıncı hükümlan devleti halini iktisab ederek, on sene kadar sürmüş olan hararetili bir devrenin nihayet bulmasını ve 57 senelik müşterek bir Mısır-İngiliz idaresinin sona ermesini sağlamıştı. 1899 senesinde Mısır ile Britanya Hükümetleri arasında akdedilen Kondominyum anlaşmasının ve 1936 tarihli Mısır - İngiliz anlaşmasının mahsul ve timsali olan Umumi Valilik böylece ilga edildi. Şurayı Devletin beş yaşlı üyesi bu makamın vazifelerini devraldı. Sudanın istiklâlinin ilânı vesilesile Birleşik Kralliyet ve Mısır bayraklarının Başvekil El Azhari ile muhalefet lideri tarafından törenle indirilmeleri ve yerlerine sekiz komşu ülke ile hemhudut olan Sudan Cumhuriyetinin hayat ve muâşeretinin üç yönünü, yani Nil'i Sahrayı ve ziraati, temsil eden ufki mavi sarı ve yeşil bandlı bayrağın çekilmesi için tertiplenen hususî törende Umumi Valinin sarayından istifade edilmişti. Birkaç gün sonra, 19 Ocakta, Arap Birliği Sudan'ı dokuzuncu üyesi olarak kaydediyordu. Aradan nisbeten az zaman geçmişti ki, Mısır taraftarı, Ordunman doğumlu Başbakan Sayed İsmail El-Azharî v etemil ettiği Millî İttihâçılar Partisi mühim bir mağlûbiyete uğradı. Eski bir öğretmen, Hartum'daki Gordon Koleji ve Beyrut Amerikan Üniversitesinde sabık talebesi, ve nihayet Sudan Baş Müftüsünün torunu olan Azharî, seneler boyunca muhafazakâr ve Mısır taraftarı, dinî lider, Mehdi aleyhtarlığı ile temayüz etmiş olan Khatmia tarikatının başında bulunan El Sayed Sir Ali Mirghani Paşa, K. C. M.

G. K. C. V. O., nun yakın dostu ve siyasi müridi olmuştu.

1953 senesinin kasım ayında cereyan eden seçimlerde Azharî Paşanın Millî İttihatçıları şehirlerde kuvvetli bir destek bulmuş ve Temsilciler Meclisinde mebuslukların 50'sini kazanmaya muvaffak olmuşlardı. Başında Mehдинin manevî oğlu, El Sayed Sir Abdurrahman el Mahdi Paşa, K. B. E., C. V. O., bulunan Ümmet Partisi ise, mebuslukların ancak 23 ünü ele geçirebilmişti. Mehдинin partisi taşrada mühim bir taraftar kütlesi sağlayabilmişti. 1956 senesinde ise, Azharî uğradığı mağlûbiyete rağmen, iki hafta içinde bütün partilerden teşekkül eden yeni bir hükümet kurmaya muvaffak olmuştu. Yeni hükümetin sekiz âzası Azharinin partisindendi, sekizi ise istiklâlin ilânından önce muhalefeti temsil eden Millet, Liberal ve Sosyalist Partilerine mensup tular. Böylece yeni kurulan kabinede iki tip vekil vardı: bir taraftan Mısır ile birleşmeye taraftar olanlar ve diğer taraftan da Mısırdan tamamiyle müstakil kalmak isteyenler. Bu kurnazca hareket, gene de kâfi derecede kurnazca bir hareket değildi. Yeni Azharî kabinesi her an tehlikede olan bu nazik muvazeneyi ancak 4 Temmuz 1956 tarihinde kadar muhafaza edebildi. O tarihte kabine bir ademi-itimat reyî ile karşılaştı. Bir hayli şaşırılmış olan başvekil 60'a karşı ancak otuz rey sağlayabildi. Kendi partisinin "yayla" sına mensup olanlardan biri, Azharinin, iktidarda iken dökülen kanlardan dolayı düştüğünü beyan etti. Bu mebusa göre ve mebus bilhassa bu nokta üzerinde duruyordu, bu kanların dökülmesinin sebebi de hükümetin ihmalkârlığı olmuştu.

Arada, 26 Haziran tarihinde, yeniden tanzime tabi tutulan eski partilerden biri, Halk Demokrat Partisi, yeni şekle kuruldu. Bu parti, gene Sayed Ali el-Mirghani'nin

desteği ile kurulmuştu yani, Khatmia, Mehdi aleyhtarı unsurlara dayanıyordu. Temsilciler Meclisine getirebildiği 18 mebusun hepsi Millî İttihad Partisinden (yani Asharî'nin partisinden) ayrılmışlardı.

5 Temmuz tarihinde, Ümmet Partisinin 65 yaşındaki genel sekreteri ve ilk yerli Sudanlı Tuğgeneral olan Abdullah Halil, 16 Vekillik yeni bir hükümet kurdu. Bu hükümette altı aza Ümmet Partisine, altı aza da Halkçı Demokrat Partiye mensup tular. Buna ilâveten, bu kabinede birkaç Liberal Parti azası ve kendini Cumhuriyetçi sosyalist olarak tarif eden bir azâ mevcuttu. Mehdi taraftarları şimdi gittikçe kuvvetlenmekte ve vaziyete hâkim duruma gelmekte idiler.

Yukarda söylediklerimizden, Halil Kabinenin kurulmasının o zamana kadar cereyan edenlerin seyrini değiştirdiği manasını çıkarmamak icabeder, zira kabinedeki meslekdaşların beşte üçü Azharî kabinesinde hizmet görmüşlerdi. Sudan'da politikamın en başta gelen vasfı şahıslarla ilgili olmasıdır ve politikanın temerküz noktası, geniş çapta, başvekilin karakter ve huysudur.

Buna rağmen, bir Mehdicinin iktidara geçmiş olmasını bir istiklâliyet emaresi ve Mısır ile Sudan'ın birleşmesini temin edecek fakat Sudan'ı ikinci plâna düşüren bir anlaşma tasavvuruna karşı bir garanti telâkki edilmesi mümkündür.

Oylara dışardan bakan bir müşahit için, bu devamlı kabine ve Parlamento buharının, sene içinde Sudan iktisadiyatının gelişmesi ve Sudan'da parlamento çevresi dışında kalan hayatın kaydettiği inkişafı gayri kabili telif görülmesi pek muhtemeldir. Buhran'ın ortaya çıkmasına sebep olan amiller arasında ise Hartum'un 198 mil cenubunda, Mavi Nil eyaletinde, Kosti'de, 21 Şubatı 22 Şubata bağlayan meş'um gece içerisinde cereyan etmiş olan tatsız hadiseyi hesaba katmak icab eder. O gece 281 çiftçi mahallî ordu barakalarında 12 metre'ye 10 metre eb'adında, kapı ve pencereleri kilitli bir odaya kapatılmışlardı. Çiftçilerin 192'si o gece sıcağın ölmüştü. Hadisenin arkasındaki vakialara gelince bunların da tesbiti mümkündür.

Hususî teşebbüsün meydana getirdiği Guida zirai projesi, hemen hemen bin kadar ortakçının iştirak ettikleri bir proje idi. Bunlardan 700'ü kendilerinin projenin sevkü idaresine ve satış politikasının esaslarını tesbitine iştiraklerini temin, hesapların

kontrolü ve kazançlardaki paylarının yüzde 40'dan yüzde 60'a çıkarılması için bir kampanyaya girişmişlerdi. Talepleri yerine getirilinceye kadar pamuk rekoltesini teslim etmeyi reddediyorlardı.

Surajah Dawlah zamanlarını hatırlatan bu müthiş hadiseden dört gün önce, üç polis ve 18 çiftçi öldürülmüştü. İki polis aminin ve birkaç polisin derhal tevkif edilmesine rağmen 23 Şubat tarihinde üç müstakil garete şiddetli bir lisanla hükümetin, daha doğrusu, Azharî'nin istifasını talep etmişlerdi. (Sudandaki gazetelerin yekûnu, Yunanca çıkan bir haftalık gazete ve İngilizce iki günlük mevkute dahil, 20'e yakındır.)

Agustos isyanının sebeplerini tetkik komisyonunun raporu ise ancak 19 Ekim 1956'da Hartum'da neşredildi. Komisyon, Tevfik Co'ran isminde Hristiyan bir Arabın başkanlığında bir Güney Sudanlı ve bir Kuzey Sudanlı'dan teşekkül etmişti. Komisyonun gerek hareket noktası, gerekse vardığı neticeler hadiseleri bir hayli aydınlatmaktaydı. Bu raporda, kızgınlıktan ziyade üzüntü ifade eden bir eda ile, Şimalli ve Cenuplu Sudanlıların müşterek bağlarının pek zayıf olduğu, Cenupluların Şimallileri, tıpkı Mısırlılar için varit olduğu gibi, düşman adettikleri; 1947'den sonraki politika bir işi- na teşkil etmede beraber, İngilterenin idari politikasının bir ayırma politikası olmuş ol-

duğu, bütün sahalarda Güneyin Kuzeyi arkadan takip ettiği; ve mahalli kabile bağlarının hâla Kuzey'i de içine alan bir milliyet duygusu ile izale edilmemiş olduğu serdliliyordu.

(1) 19 uncu asrın sonuna doğru Sudan da çıkan ve Mehdi olduğunu iddia eden bir şahıs tarafından idare edilen bir isyan hareketi İngilizlerin bir müddet Sudan'dan çekilmesine sebebiyet vermişti. O zamandan bu yana Mehdi taraftarları tetiş usullerini terketmiş fakat politikada ehemmiyetli bir mevki işgal etmeye devam etmişlerdir.

Kültür ve Sanat

Eflâtun Tercümelerinden Phaidon

A. CERRAHOĞLU

"Dünyanın en büyük yazarlarını Türkçe tercümelerinden tanımak, ve onların dünyalarına girmek" amacını güden klâsiklerin çevrilmesinde "kılı kırk yarararcasına" çalışıldığı, çevirmelerin çok ince bir kontrol süzgecinden geçtiği, hatta medenî dillerdeki bazı tercümeleri geride bırakacak derecede büyük başarı sağlandığı, ve bu işte adeta insanüstü bir gayret harcandığı iddiası yıllardanberi muhtelif vesilelerle ve çeşitli yayın vasıtalarıyla durmadan tekrarlanan bu iddia - öyle iyimser ve tatlı bir hava yaratmıştır ki, bizzat bu havayı yaratanlar, kendilerini yarattıkları havanın tesirine kapılmaktan kurtaramamışlardır.

Bu iyimserliği temsil edenlerin başında, Eflâtun külliyatının revizörü sıfatıyla, - ve konumuyla doğrudan doğruya ilgili olarak - Profesör Nusret Hızır gelmektedir. Sayın Prof. Hızır, Eflâtun Tercümeleri başlıklı bir yazısında, şunları yazmıştır:

"Maarif Vekilliği, tercüme ettirip Türk okurlarına sunmaya başladığı dünya klâsiklerinin ilk çıkanları arasında Eflâtun'un eserlerinin de bulunmasını uygun görmüştür. Pek yerinde olan bu kararın mucip sebeplerini burada uzun uzadıya anlatmak her halde lüzumsuzdur. Şu kadarını kısaca hatırlatalım ki, garp kültür dünyasını anlamak için onun kurulmasında temel taşı vazifesini görmüş olan fikirleri tanımak, ilk şartlardan biridir. Eflâtun ise, bu temel taşlarının en önemlilerinden biri olduktan başka, birçok düşünürün sisteminde bugün bile canlı olarak yaşamakta, üstelik şeklinin güzel, dilinin canlı hemen hemen bütün eserlerinin diyalog şeklinde olması -

bir kelimeyle kendisinin büyük sanatçı olması - dolayısıyla fikirlerini büyük bir kuvvetle telkin etmektedir. Kısaca kaydettiğimiz bu sebeplerden dolayıdır ki, Eflâtun, hem felsefeyi kendine meslek edinmiş olanlarca, hem geniş okurlar kitlelerine ilgi ile okunacak büyük yazarlardandır.

Maarif Vekilliği, Eflâtun'un bugün yaşayan kültürdeki yapıcı rolünün büyüklüğünü objektif bir şekilde göz önünde tutarak eserlerinin vakit kaybedilmeden, elden geldiği kadar temiz bir şekilde Türkçeye kazandırılmasını uygun görmüş ve hemen tatbikata geçmiştir. Eflâtun'u, bugün elde bulunan imkânları kullanarak, acelesiz olmakla beraber en kısa bir zamanda, hem de ASLİN KELİMESİNE VE BİLHASSA RUHUNA SADIK bir şekilde Türkçeye çevirmek çareleri aranmıştır. Bu maksatla Maarif Vekilliğinde çalışmakta olan Tercüme Bürosunun bir kolu olarak Eflâtun'un tercümelerini incelemeye memur, FELSEFECİ, DİL BİLGİSİ KUVVETLİ, yahut önce Eflâtun'dan tercüme etmiş, yahut da klâsik filolog olarak yetişmiş kimselerden bir komisyon kurulmuştur.

Bir tek yabancı dile dayanarak yapılan bir tercümenin sadık olmasına, ve bilhassa eserin havasını, bir dereceye kadar olsun vermesine imkân olmadığı ilk defa olarak işte bu eski tercümelerden (Seniha Cemal'in Fedon tercümesi gibi: A. Cerrahoğlu) anlaşılmuştur. Bu kanaate varmış olan komisyon ayrıca da şu noktaları tesbit etmiştir:

a.) Mütercimlere, tercümelerini, aslı diye kullanacakları metnin dışında hiç ol-

mazsa başka bir metinle karşılaştırmalarını tavsiye etmek,

b.) Gelen tercüme incelemek için her cümleyi, en aşağı bir Almanca, bir İngilizce, bir Fransızca metinle ayrı ayrı karşılaştırmak; hem MÂNAYI HEM ESERİN HAVASINI KONTROL için daima Grekçeye baş vurmak,

c.) İyice anlaşılmıyan, üzerinde tereddüt edilen yerlerde Gereğe aslı esas tutmak,

d.) Dilin eski olmasına, yeni çıkan felsefe terimlerine uygun olmasına dikkat etmek ....

Eflâtun'un ifadesi, lâubâliğe kaçmayan bir sadeliktedir. Tercümelerde ve tercümelerin incelenmesinde en başta göz önünde tutulması gereken esas işte budur. Bu esas gerçekleştirilmek için bugünkü Türkçemiz, garp dillerinin bazılarından daha elverişlidir. Hele Fransızcadan çok daha elverişli olduğu açıkça göze çarpmaktadır ..." (Tercüme, sayı: 17, s. 343-345)

Aynı derginin eski sayılarında, aynı tatlı iyimserlik havasını telkine çalışan Prof. Suut Kemal Yetkin'in de bir yazısı vardır: Tercüme Seferberliği. Yalnız PHAİDON mütercimi sıfatıyla değil, aynı zamanda Tercüme Bürosu Başkanı olarak ayrı bir sorumluluk taşıyan sayın Profesör, daha önce de, U L U S 'da yayınlanmış bulunan bu yazısında, "insanlığın KÖKDEĞERİ olan Yunan klâsiklerinden" ve "kültür hayatımıza bir akış halinde katılan ölmüş eserlerden" coşkunlukla bahsettikten sonra, aynen şunları yazıyor:

"Bugün insanı kültürün temeli olan ve bütün dünya edebiyatında örneklik etmiş olan Yunan klâsikleri hemen hemen elimizde. Artık Türk gençliği Eflâtun'u bir masal kahramanı gibi dinlemeyecek, onu kendi eserleriyle tanıyabilecektir." (Sayı 27, s. 239)

Yüzyılların susuzluğu içinde, hakiki kültür kaynaklarını özleyen bir topluluğa insanlığın kökdeğerlerini kazandırmak ve insanı kültürün temelini vermek, cidden, övünülecek bir harekettir. Ancak, bu kökdeğerler gerçekten kazandırılmak; bu kültür temeli gerçekten verilebilmek şartıyla.

Bu problem ise, - tarihi faktörlerden fikri tradisyonlara, iktisadi illetlerden politik sebeplere, sosyal âmillerden ideolojik mülâhazalara kadar, terazinin kefesine atılan girift ve çeşitli saikler dolayısıyla - ilk bakışta tasavvur edildiği kadar basit değildir. Basit olsaydı, aralıksız - yirmi yıllık bir çalışmadan sonra, - Devletin malî kaynaklarına, maddî ve teknik vasıtaların mükemmelliğine ve seferber edilen bütün bir münevverler ordusuna rağmen - hiç değilse, DEVLET gibi, PHAİDON gibi, ilh. ön safta gelen şaheserler Türk millî kütüphanesinin raflarını süslemiş bulunurdu. Biz de, ciddi bir tenkide layık ölmüş eserlerle karşılaşmanın saadetine kavuşacak yerde; büyük bir antuziyazm içinde - ve Eflâton külliyyatı adı altında - müjdelenen perişan ve yarım kalmağa mahkûm müsvedde yığınlarıyla karşı karşıya çile doldurmak felâketine uğramazdık.

"Phaidon. - Atinalıların söylediklerine bakılırsa, Theseus yedi delikanlı ile yedi genç kızı yanına alarak vaktiyle Grid'e bu gemi ile gitmiş, kendisini kurtarmakla onları da kurtarmış." (s.4)

L. Robin'in Fransızca tercümesi:

"Ph. :C'est, disent les Athéniens, le navire sur lequel Jadis Thésée avait transporté, les ocnduisant vers la Crète, ces fameux "deux fois sept": en les sauvant, il se sauva lui - même."

Gerekçe asla sadık kalarak, "iki kerre yedi"yi harfiyyen veren Robin, burada, bir not düşüyor. Mütercimlerimiz, "iki kerre yedi" karşılığı yedi delikanlı ile yedi genç kızı bu nottan almışlar. Menon tercümesinde gördüğümü gibi, notsuzluğu kabul ettiklerine ve tercümede tuttukları yolu açıklamadıklarına göre, notun işığını metne katmalarını tabii karşılamak gerekir. Fakat, gönül isterdi ki, not tamamıyla okunup anlaşılın. Sabredip bunu yapamamışlar; mitolojideki Theseus efsanesini hatırlamak ise kendilerine, nedense, külfetli bir iş gibi gelmiş. İşte, bu yüzden, eserin daha ilk yapığında, fahiş bir hata ile karşılaşılıyor; ve, Eflâton, söylemek istediğinin tam aksini söylüyor!

Robin'in Fransızca tercümesi, yeter derecede, açıktır: Onları kurtararak, kendisini de kurtardı.

Jowett'in İngilizce tercümesi de aynı mealdedir:

"Phaed. It is the ship in which, according to Athenian tradition, Theseus went to Crete when he took with him the fourteen youths, and was the saviour of them and of himself."

Grekçe metnin transkripsiyonunu verelim:

Kai esose te kai autos esothe.

Filhahika, orijinal metinde, Theseus hem kurtarıyor, hem de kurtuluyor. Mevzu kavranmasa bile, mekanik bir versiyon verilseydi, hata işlenmezdi.

Görülüyor ki, Theseus KENDİSİNİ KURTARMAKLA yedi delikanlı ile yedi

genç kızı da kurtarmıyor; aksine olarak, onları kurtarmakla kendisini de kurtarmış oluyor.

"Sokrates: cevap vererek söylediklerimi anlamak hiç de güç değildir, dedi." (S. 37)

Bundan anlaşılın mânâ şudur: Sokrates'in söylediklerini cevap vererek anlamak güç değildir; yani, cevap vererek anlamak kolaydır. Başka türlü söylemek gerekirse, cevap vermeden anlamak güçtür.

Metinde ise, cevap veren Sokrates'tir; ve, söylediklerinin anlaşılması çok güç olmadığını ifade etmektedir. Cevap vererek anlamak kaydı yoktur.

Dikkatimizi nokta'ama işaretlerine biraz çevirmek suretiyle kolayca bertaraf edilebilecek bir yanlış ki, Eflâton tercümelerinde, bunun yüzlerce misaline rastlamak mümkündür. Ve eser, ayrıca bu yüzden de, içinden çıkılmaz hale gelmiştir.

"Öbür dünyada, önce bilge ve iyi olan başka tanrıları, sonra ölmüş olan buradaki insanlardan daha iyilerini bulacağıma inanmış olsaydım, ölüme kızmamakla haksızlık etmiş olurum." (S.15-16)

Demek, Sokrates, ölmüş olan insanlardan daha iyilerini öbür dünyada bulacağına inanmış olsaydı, ölüme kızmamakla haksızlık etmiş olurmuş!

Değerli mütercimlerimiz, hiç şüphe yok ki, Sokrates'e has konuşmanın zevkine varacak kadar fikir ekarsızlarından nasibini almış olgun insanlardır. Şu halde, nasıl oluyor da, bir cümlede iki büyük yanlış bu kadar ustalıkla birleştirerek, metne taban tabana zit mânâ vermekte bu derece kesin bir ittifaka varabiliyor?

Tercümeyle esas tutulan Fransızca metnin şudur:

"Si moi, je ne croyais pas devoir arriver, d'abord auprès d'autres Dieux, aussi sages que bons, et puis aussi auprès de défunts qui valent mieux que les hommes d'icil, il y aurait de ma part injustice à ne point m'irriter contre la mort!" (P. 773)

Görülüyor ki;

a) Sokrates, ölmüş olan buradaki insanların daha iyilerinden bahsetmiyor, dünyada yaşayan insanlardan daha iyi olan göçmüş'eri kastediyor.

b) Sokrates, bir şeye inanıyor ve bu yüzden ölüme kızmıyor.

Şunların ve şunların yanlarına varabileceğine inanmasaydım, ölüme karşı kızmamakla haksızlık etmiş olurum. Yani, inandığım içindir ki, kızmamakla haksızlık etmiş olmuyorum; inandığım için kızmıyorum.

Başka bir ifadeyle, Sokrates şöyle diyor: Sayet inanmasaydım, kızmamakla haksızlık etmiş olurum; inanmasam kızmam gerekirdi. Halbuki, inanıyorum ve binaenaleyh kızmamakla haksızlık etmiş olmuyorum.

Gerçekten, daha iyi bir yere gideceğine inandığı için, onu bu yere götürecektir olan ölüme kızsaydı haksızlık etmiş olurdu, öyle değil mi?

Esasen, Sokrates'in ölüme kızmadığı, yukardanberi diyalogu takip edenler için mâlûm olduğu gibi, biraz aşağıda da, "öleceğim diye kızmıyorum" diyen gene kendisidir. Biraz ilerle, Sokrates, şöyle diyecektir: Ölüme kızmak gülünçtür, mantıksızlıktır; hikmeti gerçekten seven kimse öleceği için hiddetlenmez; öleceği için hiddetlenen kimse filozof değildir. Daha ilerde de, "hiç bir acı, hiç bir hiddet duymadan terk ediyorum" diyen gene o olacaktır.

Dikkatlerini tercümesini yükledikleri eserin o anda uğraştıkları satırlarına dahi çevirmek lutfunu esirgeyenlerden Eflâton'un diğer eserlerindeki pasajları hatırlamalarını istemek gaddarlık olmasaydı, kendilerine Kriton'un prologunu da hatırlatmak, belki faydalı olurdu. Sokrates, bu prologda, o yaşta ölüme kızmasının çok gülünç olacağını söylemiyor mu?

Demek, ne diyalogda fikrin akışı takip ediliyor, ne de Sokrates'in biraz sonra söyleyeceği sözlere en ufak bir değer verilmiş. Yoksa, hakimler hakimi Sokrates, aziz şakirdi ve dostu Eflâton'un nazarında, fi'ozofluk taşıyan bir bunak mıdır ki, -Türkçe nushadaki gibi- biraz önce söylediğini biraz sonra inkâr edecek tarzda abuk sabuk konuşabilsin?!

Eski Yunancada büyük otorite olan Wilamowitz, Eflâton'un dilini çok iyi anladığı için tatmin edici bir tercüme yapamayacağını söylüyordu. Yalnız Eflâton'un diline değil, yabancı dillerden herhangi birine de vakıf olmadıklarını, Phaidon'un belkemiğini çokertecek kadar ağır yanlışlarla ispata çalışan sayın mütercimlerimiz ise, memleket irfanına sundukları çevirmeden memnun ve mesut görünüyorlar!

"Devlet eliyle" yürütülen ve başta Üniversite tedris kadroları olmak üzere, büyük sayıda "aydın seferber eden bir tercüme faaliyeti"nden meyvaların en olgununu beklemek, tenkitçinin elbette ki haklıdır. Bununla beraber, fahiş hatalarını ayıklamaktan inceliklerini teşrih bahtiyarlığına eremediğimiz Eflâton tercümelerinde, büyüleyici bir edebî güzellik veya zarif bir eda aramak insafsızlığında bulunmadık. Hatta, ikinci elden bir tercümede, şekle mutlak bir sadakat ve oriinale harfiyyen bağlılık gösterilmese de olabilirdi. Yeter ki, her satırda bir mefhum boğazlanarak, eser bir kanaraya dönmese; yeter ki, mânâ aksine çevrilerek, yarıya doğruya ve pervasızca ihanet edilmesin; yeter ki, metnin meali zedelenmeden, tahrife uğramadan, kırılıp dökülmeden aktarılsın; ve böylece, Eflâton'daki tefekkürü takip imkânı hasıl olsun. Bu başarılammıştır.

YARATILAN
MUCİZE

Yazan:
Dr. Zeki BALI

Yine O Sokak

Nermin Menemencioglu

Eleştirmecinin bir nevi bekçi olduğunu kabul edelim. Eskiye yeni diyerek okuyucuları aldatmak isteyen, veya başkalarının başarısını kendisinin olarak göstermek isteyen varsa, bu hileleri açığa vurmaya eleştirmeciye düşer. Fakat onun beklilikten daha mühim bir başka ödevi var: okuyucuya önderlik etme ödevi, onu kendinden öteye, bildiğinden daha yüksek, daha geniş bir diyara götürmek. Onun sezemediği yeniliği sezme, onun bilemediği benzerlikleri ve değişiklikleri görmek. Çünkü eleştirmeci okuyucudan çok okur.

Okur ama, yazarların kendisi kadar okumağa mecbur olmadığını bilir - filanca şair falanca şairin yazdığı her satırı benim gibi okumamış, onu taklit edip etmediğini benim gibi bilemez, demez. Eleştirmecinin maksadı ne başkasını küçümsemek, ne de kendini övmek. Bu gibi maksatlar çok ufak düşer onun maksadı karşısında. O insandan insana, kültürden kültüre, çığırdan çığıra giden kıldan ince ipleri elinde toplamakla meşgul. Onun dünyası şahsiyet dünyası değil.

Bunları yazarken Sabahattin Teoman'ın Varlık dergisinde Oktay Rifat'ın son kitabı hakkında yayınladığı bir yazıyı düşünüyorum. Bir eleştirmecide beklemediğimiz tepkiler yazının isminde başlıyor: Şair "Perçemli Sokak yerine Sokaklı Perçem" demiş olsaydı, kendi isteğine daha uygun bir Rock'n Roll kavuşması (!) ile zavallı gerçeğin unuttuğumuz yüzü burnumuza deymez miydi dersiniz?" Hepimizin yeni sanatla karşılaşınca bu gibi nidadan kendini alamayan halaları, büyük dayıları vardır: "O da musiki miymiş? Notaları tersinden okusan yine aynı sesleri çıkaracaksın." Veya, "Kızım, şu tablonun altını üste getir, kimse farkına varmaz. Ben çocukken daha iyilerini yapardım." Bu akrabalarımız belli bir düzeni bir defa kabul etmişler, o düzenin dışında bir anlam görmemekte iftihar ederler, bilinmedik kıymetler arayanlara hafif alaycı bir üstünlük hissi ile bakarlar.

Bir takım iğneleyici lafları eleştirme konusuna hariç olarak bir tarafa bırakırsak, Bay Teoman'ın davası ikiye ayrılıyor. Oktay Rifat'ın ismi Orhan Veli ile beraber anıldığı için, evvelâ Orhan Veli'nin eserini yok etmek lazım. Bu işin önemi her halde az değil ki, Bay Teoman ona yazısının tamamını ayırıyor.

Orhan Veli Lautréamont'dan şu kadar yıl, Breton'dan bu kadar yıl sonra (hem de onların külliyyatını okumadan, üstelik "bahtsız" bir şairimiz yazdıklarını tekrarlayarak dünyaca eskimiş bir yeniliği şairimize getirmiş. Bu da yenilik midir? Orhan Veli'nin başka suçları da var: ne yapmak istediğini bir nesir yazı ile anlatmak istemiş. (Bu aynı suçu Oktay Rifat Perçemli Sokak'da işliyor.) Halbuki bu gibi izahlar, Bay Teoman'ın tâbiri ile 'haykırışlar', ancak kandırmaca şeylerdir, göz kırparak, dil çıkartarak üzerine dikkat çekmeğe benzer.

Böylece Orhan Veli'nin şiirde başarısı silip süpürülürken, Oktay Rifat'ın da Perçemli Sokak'a kadar yazdıkları yok edilmiş oluyor. Sıra geliyor yeni kitabına. Eski şiirleri yeni olmadığı gibi, yenileri de hiç yeni değil, çünkü teşbih, istiare, mecaz hünerlerine baş vurmuş, halbuki bir zamanlar eleştirmeci ile dokuzuncu sınıf sınırlarında otururken, Bay Ali Canib'in Edebiyat kitabında eski şairlerin bu gibi hünerlerle dolu ne çok şiirini okumuştum. Sonra da teşbih, istiarenen uzaklaşarak Bay Teoman'ın pek mühim saymadığı bir cereyana iştirak etmişti. Şimdi ise, yenilik iddiası ile tıpkı o eski şairler gibi yazıyordu: "Kendisinin örneğin mis kokulu güvercinler, çiknı bulutlar, insan gözlü kediler, yalın ayak aylar, kuzular gibi bulutlar, kitap kitap şehirler, güvercin kanadı gibi dişler, lokma lokma ağaçlar, damları doğrayan makas, raflardaki atların karşılık onların da kederli mevsimleri, kelimesiz vedaları, hayali heyhatları, gayya-i vücutları, karalık beyazları, yükleri baştan başa bahar olan kafileleri, ahlardan yanan bulutları, hüngür hüngür gülmeleri vardır."

Biz verilen bu iki grup misal arasında fark yok diyemeyeceğiz. Kederli mevsimlerden, ahlardan yanan bulutlardan gık demişiz artık. Bir zamanlar onlarda da bir tazelik vardı, şüphesiz. Ama çoktan kaybolmuş, o tazelik. Halbuki kitap kitap şehirler, lokma lokma ağaçlar, damları doğrayan makas almadığımız sözlerdir, bizde hiç olmazsa bir az merak uyandırır. Oktay Rifat önsözünde "birbirine yabancı sayılan kelimelerin karşılıklı ışığından" bahsediyor. Breton'dan, Tzara'dan, Lautréamont'dan, daha bilmem kimden evvel bu sözlerin çok benzerini Sokrat söylemiş "Görünüşte birbirine zıt şeyler arasında bağlantı kurabilmek bir şairin alametidir," demiş. (Bunu kendim Sokrat'da okudum,, Amerikan şairi Marianne Moore hakkında New Yorker'ın 16 şubat 1957 sayısında çıkan bir yazıdan aktarıyorum." Tasavvuf şairleri de, gerçek-üstü şairleri de böyle bağlantılar yapar, sanırım. Gün gelir bu tabirler dile yerleşir, insan onları kim içat ettiğini unutur. Yahut tabirler tutmaz, şairin ne demek istediği unutulur - belki şiirlerinde zamanın şahsiyetlerinden, olaylarından, iskandallarından gizli kapaklı bahisler var, ve biz artık onları bilemiyoruz. Belki şair bir şeyden bir şeye kendi kolaylıkla atılabildiği için bizden de aynı kabiliyeti beklemiş ve biz o kadarını yapamıyoruz. Eliot'un, Ezra Pound'un şiirlerinde bu çok oluyor. Bunlar notsuz tam anlamla okunamayan şiirlerdir. Eliot'un Harap Diyar şiiri (yirminci yüzyılın en mühim şiirlerinden biri) din, felsefe, edebiyat âlemlerinden bin bir türlü alıverişle dolu. Hepsi anlaşılabilmemiz için aynı kitapları okuması lazım, aynı kültüre sahip olmak, aynı günlük hayatı yaşayıp aynı tarzda düşünmek ve hissetmemiz lazım. Bunu sezen genç şairlerimizden Bay Özdemir Nutku, kendi uzun şiirinin sonuna kendi notlarını eklemiştir.

Oktay Rifat'ın da zıt şeyleri birleştirirken Bay Teoman'a dil çıkarmaktan başka bir gayesi var. Oktay Rifat ünlü olduğu kadar namuslu bir sanatçısıdır. Bir deneme

yaptığı zaman ciddi sebeplerden dolayı yaptığını emin olabiliriz. Perçemli Sokak'ın önsözünü dikkatle okuyalım. Hiç bir yerinde şair, bakın bana, şimdi yenilik yapacağım demiyor. Evet, yaptığı da pek yeni değil - ancak bizde yeni. Fakat bizde başıyan hangi çığır var? Esasen çığırlar nerede başlar, nasıl başlar? Bir batılama işine girişmişiz, çığırlar birbirini zincirleme takip ediyor. Bize bir nesil farkı ile ulaşmalarının sebebinin şairlerimizde değil, hayat şartlarımızda aramalıyız. Bize dadaisme ve sur-réalisme, toplumcu şiir, ve bugünkü neo-subjectiviste şiir Batıdan bir nesil sonra ulaştı ise, demir yolları, elektrik, 'asfalt nehirler' medeniyeti de öyle ulaşmıştır. Uçak postamıza rağmen, dünya edebiyatının eserleri elimize yıllar ve yıllar geçtikten sonra varıyor. Hani Apollinaire, Breton, René Char, Bertolt Brecht, Dylan Thomas, Federico Garcia Lorca, Marianne Moore'un külliyyatı?

Yine de bütün bu kademelerden geçmemiz lazım. Başka diyarlarda verimli olmayan, tutunamayan şiir tarzlarını neden deniyelim? Çünkü bu gibi cereyanlar tutunmadılarsa yine de mühim izler bırakmışlar. Ağırhaktan anlamsızlığa vazgeçen şairler anlamın hudutlarını genişleterek işe devam etmişlerdir. Şairlerimizin bir çoğu için anlamın hudutlarını genişletmek vakti çoktan geldi. Aynı şeyleri aynı tarzda tekrar ede ede bizde artık hiç bir heyecan uyandırmamağa vardılar. Varlık dergisinde Bay Teoman'ın yazısı ile aynı sayıda yer alan bir şiiri misal olarak alalım:

Ben Beyazıt'tan girdim
O Çarşıkapıdan
Kapalıçarşıda buluştuk

Yeni Câmide güvercinleri gösterdim
Gülhanede serserileri
Sarayburnunda
Vapurları ve martıları seyrettik

Çingenenin fal baktığı
Yaşlı ağacın altında
Onun ellerini öptüm

Ah o gün bizi görmeliydiniz
Sevincimizden
Çocuklar gibi ağladık

Bu yazı şiir değildir, nesirdir. Alelâde bir olayı alelâde bir dille anlatıyor. Bunun yeri bir dergi değil, bir hatıra defteridir. Yazana belki heyecanlı dakikalar hatırlattır, bizim için kelimeler heyecansız, bayat, anlattıkları olayı küçümseyen kelimelerdir.

Şimdi bir de Oktay Rifat'ın usta elinden bir 'anlamsız' şiir alalım:

Bulutların çıkınında
Mis kokulu güvercinleri gökyüzünün
Çıldırırlar insan gözlü kedileri
Ay doğar kuyulara yalın ayak
Telgraf tellerinde gemi leşleri

Bu satırları okurken tath bir ürperiş, bir heyecan duyuyoruz. Unutulmuş hatıraların tazelandığını, canlandığını hissediyoruz. Eskiden görüp de pek dikkat etmediği-

miz şeyleri, kuyuların dibinde ayın çıplak ayaklar renginde aksini, penceremizden bakınca, telgraf telleri arasından limandaki hareketsiz gemileri tekrar, yeni bir anlamla görmüş gibi oluyoruz. İşte bu görüntülerin, bize kestirme hitap ederek anlayış kabiliyetimizi oksijyan bu yeni dilin izleri kalacak sanırız.

Oktaf Rifat'ın yaptığı bir daha yapılamaz. Hattâ kendi bile bir ikinci *Perçemli Sokak* yazamaz. Hele taklitçileri çıkarsa kimseden müsamaha beklemesinler. Fakat günün birinde bu aşırı çığırın uslanmış, yontulmuş izlerini şurada burada göreceğiz. Bundan sonraki şiirimiz tıpkı eskisi gibi olmayacak. Ve gün gelecek, lisenin dokuzuncu sınıfında edebiyat okuyanlar Oktaf Rifat'ın istiarelerine alışkanlık gözü ile bakacaklar. İşte o vakit yeniden 'görünüşte zıt şeyler arasında bağlantı' yapabilecek bir şaire muhtaç olacağız.

MÜZİK :

RIYASETİCUMHUR SENFONİ ORKESTRASI ÜYESİNİN ANDI

"Ey Türk Milleti,

Madem ki sen çıkardığım son kanunla benim maddî refahımı sağladın, ben de sana bundan böyle bir öğrenci gibi sazıma çalışacağım, genç meslektaşlarımı koruyacağım, şeflerimi sayacağım, çaldığım parçaların kütüphane numarasını değil de ismini belliyeceğime, sahneye çıkınca bir ilkokul öğrencisi gibi gürültü yapmıyacağım, sağa sola işmar etmiyeceğime, solist hata yaptığı vakit sazımı bir kenara atıp kaşımı gözümü oynatmıyacağım, boş vakitlerimde arkadaşlarla toplanıp dedikodu değil de oda müziği yapacağım,, yeni eserlerle çalıştıktan zevk alacağım, haftada hiç olmazsa bir konser vermiye üşenmiyeceğime, barlarda, gazinolarda çalmıyacağım, kuyacağım, bütün kültür hareketlerine ilarasıra plâk dinliyeceğime, müzik kitabı oğı duycacağım, arkadaşlarıma çelme takmıyacağım, prova saati bitti diye çalışma bitmeden pılımı pırtımı toplamıyacağım, uslu ve disiplinli olacağım, müzik yapmayı angarya saymıyacağım söz veririm."

Bedii SEVİN

RADYO :

Uçurum

Atatürk sağken şehirlerimizde sekiz on katlı apartman yoktu ama yel batıdan esirdi. Terazinin minicik Avrupa kefesinin, koca Anadolu kefesinden daha ağır bastığını hissederdik. O ünden bu yana Türkiye bütün topraklarıyla her saniye bir parça daha batıdan doğuya kaymaktadır. Geniş caddelerde Cadillac otomobiller ve çarşaf-lı kadınlar, radyolarda gerilerin gerisi ala-

turka. Politikacılar, yüzde sekseni okuma yazma bilmiyen büyük halk külesine yaranabilmek için devrimlerimizi bozuk para gibi harcamaktadır ve hepimiz, vicdanlarımızın üstündeki yükü hafifletmek amacıyla büyük bir pişkinlikle kabahati demokrasinin üstüne atarız. Uygarlık davasında, devrimler konusunda çoktan bir millî politikamız olmalıydı. Üç dört oy fazla alacağız diye seçim sularında Beethoven'in karşısına Dede Efendi, şapkanın karşısına çarşaf çıkarıldığını görmemeliydik. Ne yazık ki bugün partiler ancak kendi çıkardıkları için, akıllarınca iktidara götüren yolu kısaltmak için elele vermeeyi, birbirine adım uydurmayı düşünmektedir. Uygarlık yüzeyinde hızla aşağı kaymaktayız.

Gelelim Ankara Radyosuna. Geçen sayımızda bu radyonun batı müziği yayınlarının epeyce düzeldiğini yazmıştık; fakat antenden çıkan tek sesli musikiyle, olur olmaz her zaman yayınlanan mevlidlerle ve programlardaki keşmekeşe ebu kurum da batı dünyasındaki kardeşlerinden ayrılmaktadır. Radyonun haftalık programının altında şu satırlar okuyoruz: "Görülen lüzum üzerine programda değişiklik yapmak hakkını idare daima muhafaza eder." Bu hakkı dünyadaki bütün radyolar muhafaza etmekte, Ankara Radyosu ise suistimal etmektedir. Her hafta üç beş programın yerinde yeller estiğini görürüz. Kurbanlar hemen daima batı müziğinden seçilmektedir ve hiç bir defasında dinleyiciden özür dilenmez. Onbeş gün içinde bir defa Gece Konseri, bir defa Pazar Konseri, iki defa Opera Sevenler Saati, iki defa "Bestecilerimiz ve İcracılarımız", bir defa "Müzik Sözlüğü", bir defa "Caz Sanatı" programı yayından kaldırıldı; bunlar bizim dinlediğimiz ve bizim tesbit ettiğimiz. Bu durumun düzelmesi için tepeden tırnağa kadar pek çok insanı bozmak ve yeniden yapmak gerekmektedir. Bizim elimizden, batıya ağzımızın suyu aka aka ve içimiz yana yana şu satırları yazmaktan başka bir şey gelmiyor.

PROGRAMLAR

15.4.1957, Pazartesi: 20,35 - Bela Bartok, Keman Konsertosu. 23,00 - Bruckner, Üç Küçük Orkestra Parçası, Debussy, İberia.

16.4.1957, Salı: 22,00 - Ankara Müzik Festivalinde Dinlediğimiz Çağdaş Eserler, 23,00 - Schubert: Arpeggione Sonatı.

17.4.1957, Çarşamba: 20,35 - Ravel: Keman Sonatı; çalanlar: Liko Amar, Ferhunde Erkin. 23,00 - Henk Badings: 3. Sinfoni.

18.4.1957, Perşembe: 12,15 - Respighi: Roma Çeşmeleri, 20,00 - Müziksevenlerin Köşesi, 22,00 - Berlioz: Faust'un Lanetlenmesi.

21.4.1957, Pazar: 14,30 - Beethoven: Kreutzer Sonatı; çalanlar: Colette Frantz, Mithat Fenmen.

22.4.1957, Pazartesi: 20,35 - Vivaldi: la minör Concerto Grosso. Dittersdorf: Harp Konsertosu. Stravinsky: Capriccio.

23.4.1957, Salı: 22,00 - Bestecilerimiz ve İcracılarımız.

24.4.1957, Çarşamba: 20,35 - Borkovec: Reger ve Stravinsky'nin eserleri; çalan: Paul Eschler (viola). 23,00 - Oscar van Hemel: Keman Konsertosu.

25.4.1957, Perşembe: 20,00 - Müziksevenlerin Köşesi. 22,00 - R. Strauss: Elektra.

26.4.1957, Cuma: 23,00 - Bartok: Orkestra için Konserto.

27.4.1957, Cumartesi: Filadelfiya Orkestrası üyelerinin konseri.

28.4.1957, Pazar: 15,30 - Hindemith: Matem Müziği. Telemann: Viola Konsertosu; çalan: Paul Eschler (viola) ve Bülent Arel id. Helikon Ork.

29.4.1957, Pazartesi: 23,00 - Poulenc: Cembalo Konsertosu.

30.4.1957, Salı: 12,15 - Stravinsky: La majör Serenad, 22,00 - Yirminci Yüzyılın Müziği. 23,00 - Mozart: İki Pişano Konsertosu.

1.5.1957, Çarşamba: 20,35 - Ravel: Gaspar de la nuit; çalan Vlado Perlemuter (pişano).

2.5.1957, Perşembe: 20,00 - Müziksevenlerin Köşesi. 22,00 - Gershwin: Porgy ile Bess Operası.

3.5.1957, Cuma: 12,15 - Ruggiero Ricci'nin Paganini resitali.

4.5.1957, Cumartesi: 13,30 - Stamitz: re majör viyola konsertosu, Mozart: re majör obua konsertosu, Hanson: Flüt, harp ve yaylılar için Serenad.

5.5.1957, Pazar: 14,30 - Dittersdorf: la majör yaylısazlar kuarteti, Barber: Serenad. 15,30 - Saint Seans: İskeletlerin Dansı ve Hayvanlar Karnavali.

17 Nisan Dolayısıyla :

Değişen

Mahmut Makal

Ağustosun ortası. Güneş tam bizi nişan almış herhalde. terliyor, kavruyoruz açık kamyonun üstünde. Kollarım çayır çayır yanıyor. Kimbilir kaçınıcı olarak deri değiş-tirecek bu yanma yüzünden. Hele alnım. Güneş okunu oraya uzattı ve hiç çekmiyor. Kı-pırdamanın, yer ya da yön değiştirmenin olanağı yok. Yarısı yirmibeş var şu küçücük karoserin içine istif edilenlerin, Kuvvetsizce esen yel de biber ekiyor sıcaklığın üstüne. Bereket versin hareket halindeyiz. Köy-leri, dereleri, tepeleri geride bırakıp ge-çiyoruz hızla. Ne kadar sıkıcı olsa, gitmek-te olan insanın canı sıkılmıyor yolda.. Hele böylece gidişte can sıkıntısının işi yok da bizi mi bulacak. Balsa da yaklaşı-naz. Köşenin birinde kavga edenler değ-nek değneğe gelirken, çuvaldan kocaman elmaları seçerek taş vurur gibi vurup gül-dürmeye, onları «değer mi bu yaptığımız şu güzel yolculukta?» diye düşünmeye yöne-tenler var. Yolcuların en az yarısı türkü söylüyor ama gene herkes kendi söylediği-ni dinliyor. Zaten anlaşılması olanaksız: hepsi kürçe. En gur çıkıp ötekileri bastran ses, elma çuvallarının sahibinin şefi, şoför yerinde, elmalarının başına gelenden ha-

bersiz, «Hello Mello mellome..» deyip du-
tuyor...

İskele, şahgeldi ve Canik köylerini
geçtik çoktan. Bataklıkların bir sağundan
gidiyoruz bir solundan, çok güzel bir yol
yapılıyor. Bitmek üzere. Diyor ki yaniba-
şında ayaklarını dışarı sarkıtarak oturan
şöfor yardımcısı:

«Daha düne kadar buralardan geçen
her araba çamura gömülmeden geçemezdi.
Köylülerin hususî camızları vardı kamyon
çıkarmaya. Van — Ercis arasını üç günde
zor giderdik. Hele şu yol bir tamamlan-
sın...»

Mahibent köprüsünü geçince öğretmen
okulu görüldü. Eski adıyla Köy Enstitüsü.
Bir yanını göl, bir yanını yemyeşil tarlalar
gevirmiş, insanın içi açılıyor ta geriden
görünce. Dört gündür bu çevredeyim, uy-
ku durak yok. İnsan memleketini tanımak
için yola çıkınca, çektikleri tad oluyor ağ-
zına. Dün öğlen Başkale'nin hudut köyleri,
bugün Ernis. Kafamdaki bulanıklık daha
geçmedi. Geçmez de. Neydi o Nobrin, Tavik,
Soradur, Ganisbi, Zapbaşı Eğrisup...
Köylerinin kuruluşu.. Onların durumu i-
çin söyleyeceklerim buraya sığmaz

Okula ayrılan yola gelince şöfor yer-
inin üstüne takırdattı yardımcı, indim.

Yürüdüm bayır aşağı. Şöyle az çeke-
cek, tatlıca yürünecek bir yol. Okul gölün
kıyısında koskoca bir bük'e yerleşmiş. Yir-
mibirde bir tanesi.

Anılarım başıma üşüşüyor yürürken.
Kabarıyor duygularım. Derdimiz günümüz
köylerimizi köy etmek. Oyunumuz, türkü-
müz hep oradan ve orası içindi:

Aynı yolda aynı emek
Güntüllerde bir tek dilek:
Türk köyünü önde görmek,
Türk köyünü önde görmek!..

Bu aşk ile çıkmıştık yolun turabına.
Köyleri fethedecektik. Enstitüler bizi fet-
hetti önce. Kendi doğup büyüdüğümüz
toprağı ve bu toprağa bağlı insanları, ken-
di anababamızı yani, uyandıracak, tam
yaşayan insanlar durumuna getirecektik.
Kopraksa, yalnız uğruna ölenlerin varlı-
ğınca değil, üstünde onu gereken şekilde
modern teknikle işleyenler ölçüsünde de
vatan olurdu... Bu da önce, kafaların boş
insanlardan temizlenerek hayata bağlanma-
sıyla mümkündü.

Fakat önce bizim kafalarımız düşünme-
ye alışacaktı burada. Önce biz aydınlan-
caktık. Karacahil yığınların arasına birer
krivilem olarak karışacaktık. Bu gidiş, bu
yolculuk en uzak köye kadardı... Ama ba-
şaracaktık.

«Başarıyoruz kavgamızı
Başarıyoruz kavgamızı!»
diye bitiyordu marşımız.

Enstitüleri, biz ilişkinleri kurduk. Çı-
ıştık. Okuduk. Yazdık. Düşündük. İnsan
olarak varlığımızın an'asını kavradık.

Eski yerlerinde, tabiatın ortasında var-
lıkları olduğu gibi duran enstitülerin adı

değişti sonra. Varsın değişsin adı. Mü-
him olan ad mı sanki?

Elbette ad değil mühim olan. Acaba
Enstitülerde adlarından başka değişen
yanlar var mı? Diye düşündüm hep yol
boyunca.

Nizamiye kapısında bir öğrenci karşı-
ladı beni. Öğrencilerin çoğunlukla yaz
tatili için okuldan ayrıldıklarını, azı sayı-
da kalanlar olduğunu söyledi.

Yürüdük.

Yapıların önüne gelince, çiçekler ara-
sındaki ağaçların gölgesinde oturan bir kü-
meye yaklaştım.

Masanın başından bir genç kalkarak:
«Hosgeldiniz, ben uygulama öğretmeni
Ali!» dedi.

Konuştu. Kendisi başka bir köy ensti-
tüsü çıkışlıydı.

«Ne var ne yok okulunuzda?»

«Valla güzellik var. İyilik, hoşluk.
Başka ne olsun.»

«İyi. Sevindim.»

«Ben de öyle seviniyorum ki, şu Ens-
titülerin öğretmen okulu haline gelmesi
çok iyi oldu. Ama tam olarak değiştirmeli
ve eski idarecileri de uzaklaştırarak
huzura ermeli..»

Ali Bey neden bu yönden dem vurdu
bilmem. Ben kirli ve bitkindim. Gölle gir-
mek istiyordum. Gölün tadını, öte kıyı-
sından, Tatvan'dan biliyordum. Hele yol-
cu için birebir. Bir ovalanırsın kendi ken-
dine. Soda köpürür. Tertemiz çıkarsın.

Birlikte girdik göle.

Gezdik sonra. Ders programını göster-
di. Çok özlemişti. Sarı renkli mantarlar-
la Türkçe, beyazla matematik... gösteril-
mişti. Evler de öğretmenler de çok rahat-
lardı. Müzik salonundan çıkarken bir öğ-
renciyle karşılaştık. Öğrenci Başkanymış.
Çoruh'un Şavşat'ından. İceli. Hem gezdik,
hem konuştuk Mehmetle. Ali beyin demin

söylediklerini anlattım.

«Ben 1950'de girdim okula» dedi.
«Şimdi 6 ncı sınıftayım. Her şeyi öğren-
dim. İnsan eskiden kültür sahibi olma-
yormuş burada. O vakit işe önem veril-
yordu...»

«Kültür?»

«Tarih, coğrafya, fizik okumaya vakit
bulamıyordum işten. Sonra da bu kül-
türsüzlük yüzünden köylüyle geçinemiyor-
lardı.»

«Geçinmede kültürün payı küçümsene-
mez. Mehmet, Şaraların elverişsizliği ne
çevrenin gırlığı de gözden irak tutulma-
malı. İdarecilerin anlayışsızlığı da...»

«Köyde öyle kültürlü olacak ki öğret-
men, şehre göç edenleri falân önleyebilsin.»

Kültür, kültür diyordu ya Mehmet,
bundan ben de bir şey anlamıyorum, o da.
Gene de sordum iş ve kültür deyince neyi
Nastettiğini:

Dedi ki:

«O vakit uygulama yapılmıyordu. Şim-
di okullara gidip uygulama yapıyoruz
plân yapmayı öğreniyoruz. Şehir okulla-
rında örnek dersler veriyoruz..»

«Biz de yapıyorduk bunları»

«Sonra maaş vermiyorlardı o zaman,
çok azdı.

«İntibak çıkacak.»

«Kültürsüzlükleri yüzünden çok zor-
luk çekiyordu eski mezunlar. Devâm na-
sıl sağlanır, köylüyle nasıl geçinilir, şim-
dikler hep biliyor bunları. İki aylık uy-
gulama devresinde öğreniyoruz bunları..»

«Biz de yapıyorduk.»

«Şimdi devlet konforlu okul yaptırı-
yor. Öğretmenler de gidip rahatça çalı-
şıyorlar. O vakit köylüyü perişan ede ede
çürük okullar yaptırılıyordu. Onlar da
öğretmenin üstüne uçuyordu...»

«O da memleket hayrınaydı bu da..»

«O bir yıkımdı köylü için.»

Mehmet, bu konuda da kültürlüydü

T. C.

ZİRAAT BANKASI

Yurt içinde 532 Şube ve Ajansı, dün-
yanın her tarafındaki muhabirlerle
sayın müşterilerinin emrindedir.

Vadeli, vadesiz tasarruf hesapları

1957 ikramiye tutarı

şimdilik

2 . 000 . 000 Liradır

Bu Zengin Plânda

Gayrimenkuller, dolgun para ikramiyeleri,
eşya, traktörler, ziraat aletleri
bulunmaktadır.

gerçekten. Kafası dolmuş, çok şey ezberlemişti. Bu kez sözü değiştirdi:

«Köyde ne yapacaksın Mehmet, ilk baştan?»

«Köylüyle haşır-neşir olarak yeni bir zihniyet kazandıracam ve devamı sağlayacağım.»

«Yeni zihniyet?»

«Üfürükten falân kurtarmak on'arı. Kahve köşelerinden kurtarmak. Gazete ve dergilere abone ettirerek yeni bilgiler edinmelerini sağlamak. Hastalık falân olursa köylüleri o hususta aydınlatmak.»

«Bunlar aşağı yukarı hepimizin ülküsü. Ben hangi dergileri okursun Mehmet?»

«Kızılay, Gençlik...»

«Köye göre?»

«O vakit ona göre dergi seçerim.»

«Peki. Hangi bölgede çalışmak istersin?»

«Türkiyenin her yerinde.»

«Niçin ayırdetmiyorsun?»

«Memleketin her yeri aynıdır. Kan, din, ırk, soy birdir.»

«Hakkârinin bir köyündesin. Dergiler gelmezse, ideâlin gerçekleşemez...»

«Ne yapalım, son gayretimizle çalışır elden geldiğince.»

Konuştuk daha. Ülkümüz, derdimiz bir-di. Değişen, ya da ayrıldığımız tek nokta, onun davranışlarının eskiye karşı olmasında ve okuma imkânlarını bulamamasındaydı. Ders kitaplarından kültür edinceğim diye başka şeye sıra bulamıyordu. Kulağına gelenlerle yetiniyor ve bu kulak dolgunluğu yetiyordu ona.

Karpuz tarlasını aşarak kümese gittik. Bir horuz döğüşü yaptırıp dinledik. Tarlada çalışanları gösteriyordu Ali bey:

«Bakın, yirmi bir tane işçisi var okulun. Yemekhaneyi, yatakhane, bostanlığı hepsini bunlar döndürüyor. Bekçiliği de yapıyorlar. Eskiden, bütün bu işleri öğrenciler yapıyordu, şimdi işçiler yapıyor.»

Ali beyin de kulağı doluydu. Devam etti:

«Şimdi, öğrenci öğrenciliğini, amele ameleliğini biliyor. O vakitlerde, ben de bilirim sen de bilirsin ki, öğrencilerin amele mi ne olduklarını ayırdetmek güçtü. Şimdi efendice oturup yemeğini yiyor, önceden hazırlanmış yemeğini. Dersine gidip, dersinden çıkıyor. Başka işi yok. Sırf kültürle yetişiyor. Geriden bakınca da kolayca ayırdediliyor ne olduğu.»

Bir yel esmeye başladı. Bayağı yel. Mehmetin, Alinin kulağına esen değil. Ağır ağır gezindik tarlalar arasında. Akla gelen herşey ekilmişti: Kavun, karpuz, domates, patlıcan, biber, hıyar, mısır, patates... 15 dönümlük kaysı var. Hepsil okul içine döner sermaye yolu ile satılıyor. Orta'ama 5.000 lira gelir getiriyor ortalamama. Dışarıya da satılanlardan geliyor sırf bu gelir...

Düzen gene eski düzen. Düzinelerle tavşan, kaz, ördek besleniyor. Sekiz ine-

ğiyle iki yüz koyunu var. Gölün ortasındaki Adır Adasında besleniyor koyunlar.

Hayat içinde eğitimi sürdürmek pek kolay burada. Mehmet'in kültür dediği şeyi, işle kitabı barıştırarak burada yeniden doğurtmak isten bile değil. Değil ama yel esiyordu. Mehmet'in kulağına da, Ali Beyinkine de doluyordu. Değişen sadece bu, yelin çıkması.

Ali Beye diyorum ki:

«Okulun kapısı kırılırsa, öğretmenin kendisinin yapması nasıl olur?»

«Bilmem ki!»

Yel esiyordu. Yürüdük, yapıların arasına. Kitaphâga girdik.

«Kültür derslerinden vakit bulup da buradaki kitapları okuyamıyorlar» dedi Ali Bey.

Okumak için dışarıya verilen kitapların kayıt defterini karıştırdım. Bu yıl okunan başlıcalarının adları şunlar: Bağcılık, Tanzimat Edebiyatı, Dilbilgisi, İyi ve Doğru Yaşamın Yolları, Yurt ve Sağlık Bilgisi, Orta Atlas, Yurttan sesler, Türk ve Dünya Büyükleri...

Yanımdaki öğrenci Polat, okuma fişini gösterdi. Şunları okumuş: Yaşamak Korkusu, Köy Postası (dergi), Orta Atlas, Esrarlı Kâinat, Maksat ve Gaye.

Pencereyi açtım. Yel esiyordu...

50000
liralık
sermaye
ikramiyesi

Ayda
1000
lira daimi
irat

İRATLI SİGORTALI İKRAMİYELİ
TASARRUF HESAPLARI

Her hesap
sahibine
6000
lira hayat
sigortası

Her hesap
sahibine
6000
lira kaza
sigortası

Bu hesaplar aynı zamanda bankanın diğer PARA ve APARTIMAN DAİRELERİ İKRAMİYELERİNE iştirak eder, paranıza normal faiz getirir. İrat ödemeleri derhal başlar.

TÜRKİYE KREDİ
BANKASI

3 İSTANBUL ANKARA ADANA İZMİR

GENEL SİGORTA

Yüksek Tansiyonun İSTİKBALİNİZİ TEHLİKEYE Düşürmesi İcap etmez.

Senelik muayeneler, doktorunuza yüksek tansiyonu vaktinde teşhis etmek imkânını verir, o zaman tedavi de kolay olur.

EĞER TANSİYONUNUZ YÜKSEK İSE

<p>ŞUNLARDAN KAÇININIZ: Çünkü bunlar tansiyonu daha da yükseltir.</p> <p>Aşırı şişmanlık.</p> <p>Aşırı bedeni egzersizler.</p> <p>Üzüntü, Asab gerginliği.</p>		<p>ŞUNLARI YAPINIZ: Çünkü bunlar tansiyonun düşmesine yardım eder.</p> <p>Sevdiğiniz şeyleri yiyin. Fakat sizin için en iyi olanları seçin ve çok yemeyin.</p> <p>Muntazam egzersizler yapın. Faidelidir fakat aşırı gitmeyin.</p> <p>Sakin yaşamasını öğrenin. Doktorunuzdan bu hususta da istifade edin.</p>
--	--	--

Doktorunuzla birlikte, yüksek tansiyonun hayatınızın düzenini bozmasına mani olabilirsiniz.

Muntazam ve itidalli bir yaşama tarzı tansiyon yüksekliğini önlemek hususunda çok müessirdir.

40 Yaşında veya daha yaşlı iseniz tansiyonunuzu muayyen fasıllarla kontrol ettirin. Yüksek tansiyon ekseriya orta veya daha ileri yaşlarda görülür ve senelik muayeneler bunun başlangıçta anlaşılmasını mümkün kılar. Zaman zaman baş ağrısı, baş dönmesi, neles darlığı, yorgunluk duyuyorsanız doktorunuza gitmeyi ihmal etmeyin! Çünkü bu haller Yüksek tansiyonun işaretleridir, fakat diğer sebeplerden de ileri gelebilirler. Asıl sebebin ne olduğunu ancak Doktorunuz bilebilir; yalnız o, hakiki rahatsızlığınızı anlayabilecek imkânlarla sahiptir, ve lazım olan tedaviyi tatbik edebilir.

Doktorunuz Tansiyonunuzun Yüksek olduğunu Gördüğü takdirde — neler YAPMAMANIZI ve neler YAPABİLECEĞİNİZİ size söyleyecektir. Umumiyetle tavsiye edeceği şey «mutedil bir hayat sürmektir.» Aşırı yemek, aşırı bedeni faaliyet, üzüntü ve asab gerginliği yüksek tansiyonu daha da yükseltir. Size, «daha sakin» bir hayat sürmenizi tavsiye ettiği takdirde, ona uyun. Unutmayın ki, tavsiyelerini ihmal ederseniz, yüksek tansiyon, kalpte, böbreklerde, damarlar ve beyninizde ciddi arızalar tevli edebilir. Kendisiyle iş birliği yaptığınız takdirde, Doktorunuz, bunlardan sizi koruyabilir.

Doktorunuza yardım ettiğiniz takdirde — bir çok faydalı ve müsmir yıllara sahip olabilirsiniz. İlaçlar, yiyecekler ve cerrahi hakkında bilgileri sayesinde doktorunuz, yüksek tansiyonu önlemek ve ihtilâtlarla mücadelede çok şeyler başaracak vaziyettedir. Kendisine siz de yardım ediniz. İşinizde kendinizi zorlamadan çalışmayı, istirahat etmeyi öğreniniz. Ruhî heyecanlardan kabil olduğunuz kadar kaçınınız. Makul bir şekilde yiyiniz, muntazam egzersizler yapınız ve bol uyunuz. Durumunuzu merak etmeyiniz. Makul bir şekilde hareket ederseniz, yüksek tansiyonunuza rağmen uzun, mes'ud ve cazip bir hayat sürebilirsiniz.

• Bu, en mühim sağlık konularına dair hazırlanmış yazılardan bir tanesidir. Bu yazılarda, doktorunuzla tam işbirliğinin, sağlığınızı korumakla kalmayıp; uzun ve sıhhatli bir ömür sürmenizi de nasıl mümkün kılacağını göreceksiniz.

SQUIBB

İLÂÇLARI
1858 DENBERİ